

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ

РЕКОМЕНДОВАНО до захисту
Протокол засідання кафедри
англійської філології та перекладу
04.12.2024 № 5

Слюсарєв Данило Олегович

Кваліфікаційна робота

МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПИСЬМОВОГО Й УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки
освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація
(англійська, німецька або французька мови)

Науковий керівник:

канд. філол. наук,

доцент

Ясинецька О. А.

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота присвячена дослідженню нормативних умов навчання перекладу та формуванню перекладацької компетентності. У першому розділі проаналізовано основні види перекладу, вимоги до їх виконання, поняття якісного перекладу, а також ключові аспекти професійної майстерності перекладачів і типові методи письмового й усного перекладу. У другому розділі розглянуто підходи до розвитку навичок у письмовому перекладі, зокрема структури й завдання підручників, методики навчання, практичні способи підвищення загальної мовної підготовки, а також рівні й способи оцінювання результатів. Третій розділ зосереджений на методах підготовки усних перекладачів, таких як послідовний і синхронний переклад, переклад з аркуша, а також прийомах, що забезпечують якість усного перекладу. У роботі запропоновано практичні рекомендації щодо сприяння професійній компетентності перекладачів.

***Ключові слова:** переклад, перекладацька компетентність, методи перекладу, письмовий переклад, усний переклад, трансформаційні прийоми, тестування компетентності.*

ABSTRACT

The master's thesis focuses on exploring the regulatory conditions for translation training and the development of translation competence. The first chapter analyzes the main types of translation, the requirements for implementing them, the concept of high-quality translation, key aspects of professional expertise, as well as typical methods of written translation and interpreting. The second chapter examines approaches to developing skills in written translation, including the structure and tasks of textbooks, teaching methodologies, practical strategies for enhancing general linguistic proficiency, and methods for assessing performance. The third chapter focuses on training methods for interpreting, such as consecutive and simultaneous interpretation, sight translation, and techniques to ensure professional quality. The thesis provides practical recommendations to facilitate the professional competence of translators and interpreters.

***Keywords:** translation, translation competence, translation methods, written translation, interpreting, transformational techniques, competence testing.*

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНІ УМОВИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ	8
1.1. Види перекладу та вимоги до їх забезпечення	8
1.2. Поняття якісного перекладу й перекладацької компетентності	12
1.3. Типові методи письмового перекладу: їхні переваги та недоліки	16
1.4. Типові методи усного перекладу: їхні переваги та недоліки	19
1.5. Методологія філолого-педагогічного дослідження	25
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ	28
2.1. Типові складові підручників з письмового перекладу	28
2.2. Методики навчання письмового перекладу	31
2.3. Практичні способи покращення загальної філологічної компетентності	38
2.4. Практичні способи покращення перекладацької компетентності	50
2.5. Рівні та способи тестування перекладацької компетентності	55
Висновки до розділу 2	61
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА	64
3.1. Типові складові підручників з усного перекладу	64
3.2. Методика навчання усного перекладу з аркуша	67
3.3. Методика навчання усного послідовного перекладу	68
3.4. Методика навчання синхронного перекладу	71
3.5. Трансформаційні прийоми для забезпечення якісного усного перекладу	74
Висновки до розділу 3	78
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	94
Додаток А. Порівняння методів перекладу та їхніх особливостей	94
Додаток Б. Типові прийоми перекладу	95
Додаток В. Типова частотність застосування перекладацьких прийомів	96
Додаток Г. Зіставлення пам'яті перекладів у CAT-інструментах і машинного перекладу	97

ВСТУП

Переклад є важливою складовою міжкультурної комунікації, а професійна підготовка перекладачів є необхідною для забезпечення ефективного обміну знаннями між різними мовними та культурними групами. Сучасний світ, що постійно змінюється, вимагає від перекладачів високої кваліфікації та гнучкості, оскільки вони повинні володіти різноманітними методами та техніками перекладу для роботи в різних сферах: від наукової до економічної, юридичної чи медичної. В умовах інтенсивного розвитку глобалізації, міжнародних відносин і технологій комунікації зростає попит на фахівців, здатних забезпечити високоякісні переклади в обох напрямках – письмовому та усному.

Актуальність магістерської роботи зумовлена необхідністю вдосконалення методик навчання перекладу в умовах швидких змін на ринку праці та в освітній сфері. У сучасному глобалізованому світі фахівці, які працюють у сфері перекладу, повинні володіти не лише глибокими знаннями теорії та практики перекладу, а й здатністю ефективно використовувати різноманітні методи та стратегії, що забезпечують якісний результат. Особливо це стосується перекладу, де потрібні спеціалізовані навички, що відрізняються залежно від типу тексту, жанру та контексту.

Об'єктом дослідження є специфіка навчання перекладу в закладах вищої освіти, що охоплює як теоретичні, так і практичні аспекти підготовки перекладачів. У контексті цього дослідження розглядаються різноманітні методи, стратегії та підходи до навчання усного й письмового перекладу, а також принципи, на яких ґрунтуються сучасні системи тестування перекладацької компетентності.

Предметом дослідження є конкретні методи і техніки навчання усного та письмового перекладу, а також ефективність наявних підходів до оцінювання перекладацької компетентності. Вивчаються як традиційні методи, так і інноваційні підходи, що враховують розвиток технологій та змінюються вимоги професії. Особливу увагу досліджуються методи, що дозволяють формувати в

комплексну перекладацьку компетентність, здатність швидко адаптуватися до різних перекладацьких ситуацій.

Метою дослідження є розробка та вдосконалення методичних підходів до навчання письмового й усного перекладу, які будуть максимально ефективними для формування перекладацької компетентності здобувачів освіти. Також метою є оцінка наявних методик тестування перекладацьких навичок і запропонування нових, більш адаптованих до сучасних вимог підходів до їх оцінювання.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити **декілька завдань**. По-перше, проаналізувати наявні методи навчання письмового та усного перекладу, вивчити їхні переваги й недоліки в контексті актуальних вимог до професійних навичок перекладачів. По-друге, визначити ключові компоненти перекладацької компетентності, які повинні бути сформовані в процесі навчання, а також розробити методичні рекомендації щодо їх розвитку. По-третє, дослідити методи навчання усного перекладу, такі як послідовний і синхронний переклад, виявити їхні особливості, а також запропонувати можливі вдосконалення. По-четверте, розробити трансформаційні прийоми для покращення якості усного перекладу, зокрема для забезпечення точності та швидкості передачі інформації в умовах реального часу. По-п'яте, визначити ефективні способи тестування перекладацької компетентності та запропонувати нові підходи, які забезпечать більш точну оцінку рівня підготовки перекладачів.

Методи дослідження, застосовані в кваліфікаційній роботі, дозволяють отримати комплексне уявлення про особливості навчання перекладу та формування перекладацької компетентності. Основними методами є: аналіз наукової літератури, що дозволяє вивчити теоретичні основи перекладу та сучасні підходи до методики навчання перекладу; порівняльний метод, який дає змогу зіставити різні методи навчання письмового та усного перекладу, а також наявні методики тестування перекладацької компетентності та метод спостереження щодо застосовуваних підходів у навчанні.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі наявних методик навчання усного та письмового перекладу, а також в розробці нових підходів до формування перекладацької компетентності, які відповідають вимогам сучасного ринку праці. Зокрема, вперше пропонується інтеграція традиційних та інноваційних методів навчання в єдину систему, що дозволяє підвищити ефективність навчання та забезпечити кращу підготовку студентів до реальних умов професійної діяльності. Новизна також полягає в розробці нових трансформаційних прийомів для поліпшення якості усного перекладу, які не лише покращують точність і швидкість передачі інформації, але й враховують специфіку різних типів текстів і контекстів.

Теоретичне значення дослідження полягає в розширенні наукових уявлень про методики навчання перекладу в умовах змінюваних освітніх і професійних вимог. Дослідження сприяє уточненню понять перекладацької компетентності та її складових, а також вивченню різноманітних методів тестування, що дозволяють об'єктивно оцінити рівень підготовленості перекладачів. Окрім того, робота робить внесок у теорію методики навчання перекладу, пропонуючи нові аспекти в навчанні перекладу, що базуються на інтеграції традиційних і сучасних підходів.

Практична цінність дослідження полягає в розробці ефективних методичних рекомендацій, які можуть бути використані в процесі навчання перекладу в університетах та інших закладах вищої освіти. Пропоновані методики можуть бути застосовані для вдосконалення курсів з усного та письмового перекладу, а також для розробки нових підходів до тестування перекладацької компетентності. Результати дослідження можуть бути корисними для перекладачів-практиків, оскільки вони сприяють розвитку їхніх професійних навичок і допомагають краще орієнтуватися у вимогах сучасної професії.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи проводилася на двох конференціях, таких як: XXI Міжрегіональна науково-практична конференція молодих учених та аспірантів «Дослідження молодих науковців у галузі гуманітарних наук» (м. Дніпро, травень 2024 року) та IX Всеукраїнська науково-

практична конференція молодих учених «Мовна комунікація і сучасні технології у форматі різнорівневих систем» (м. Дніпро, листопад 2024 року).

Основні положення магістерської роботи висвітлено в двох одноосібних **публікаціях**: «Формування компетентності в письмовому перекладі» [34] та «Засоби пам'яті перекладів у формуванні філологічної компетентності: методичний аспект» [33].

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного, висновків, списку використаних джерел (115 позицій) та чотирьох додатків. Загальний обсяг магістерської роботи – 97 сторінок; без урахування списку використаних джерел та додатків – 82 сторінки.

РОЗДІЛ 1

НОРМАТИВНІ УМОВИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Види перекладу та вимоги до їх забезпечення

Переклад є багатогранним процесом, що охоплює різні види в залежності від сфери застосування, жанру та конкретного контексту. Різні види перекладу мають свої специфічні вимоги, які визначаються як теоретичними підходами [64], так і практичними аспектами [56], а також культурними [20; 55; 114] та лінгвістичними [57; 80] відмінностями між мовами.

Одним із важливих акторами в дослідженні перекладу є лінгвісти та перекладачі-практики, які вивчають принципи і техніки перекладу та визначають необхідні стандарти для кожного виду перекладу. Наприклад, Ю. Найда [99] визначав переклад як процес, що має за мету передати не лише зміст, але й інтенцію оригіналу, відзначаючи важливість «динамічної адекватності» перекладу. З іншого боку, Р. Якобсон [80] підкреслював важливість передачі сенсу між мовами на рівні лексики, що стало основою для розвитку теорії «формального перекладу».

Основні види перекладу можна класифікувати за різними критеріями, зокрема за методом виконання, типом тексту, технікою перекладу та принципом передачі змісту [10; 13; 92].

За методом виконання виділяють лінійний переклад, який передбачає прямий перехід від однієї мови до іншої, та переклад через посередника, коли текст спочатку перекладається на одну мову, а потім на іншу. Автоматизований переклад здійснюється за допомогою комп'ютерних програм, таких як Google Translate, а інтерлінгвальний переклад передбачає використання двох мов одночасно, наприклад, у паралельному тексті [48; 52].

Класифікація за типом тексту охоплює письмовий переклад, що включає роботи з письмовими текстами [23], та усний переклад, який здійснюється на основі усного мовлення [19]. Спеціалізований переклад вимагає глибоких знань у

певних галузях, таких як медицина [22; 26–29], техніка [41] чи право [42], а загальний переклад [13; 24] не потребує таких специфічних знань.

За технікою виконання розрізняють синхронний переклад [19], коли перекладач передає текст одночасно з мовленням, та послідовний переклад [46], при якому перекладач чекає паузу між фрагментами мовлення для перекладу. Переклад з аркуша не вимагає попередньої підготовки, а літературно-адаптований [18; 21] переклад орієнтований на адаптацію тексту з урахуванням культурних особливостей певної аудиторії.

Основні види перекладу за галузями застосування включають: літературний, технічний, юридичний, медичний та машинний.

Літературний переклад охоплює художні тексти – романи, поезії, п'єси – і вимагає збереження авторського стилю, емоційної насиченості, а також культурного контексту [21; 25; 43]. Оскільки художній текст має велику символічну та емоційну цінність, важливими є підходи, запропоновані Р. П. Зорівчак [4] та А. Вежбицькою [114], які підкреслювали необхідність збереження не лише змісту, але й атмосфери оригіналу, що часто потребує певної культурної адаптації.

Технічний переклад стосується науково-технічних текстів, інструкцій, технічних характеристик і вимагає точності, ясності та відповідності технічним термінам. У стандартах, зокрема з локалізації продукції [94], наголошується на важливості збереження точності й однозначності при перекладі таких текстів, щоб уникнути будь-яких непорозумінь у технічному контексті [93; 95].

Юридичний переклад зосереджений на перекладі законодавчих актів, договорів, судових документів [42] і має критичну вимогу до точності і відповідності юридичним термінам. За словами Ю. О. Карпенка [8, с. 42], юридичний переклад вимагає глибокого розуміння не лише двох мов, але й двох правових систем, що дає змогу правильно відтворювати юридичні поняття.

Медичний переклад включає текстову інформацію, що стосується медицини, біології, фармацевтики та охорони здоров'я. Р. В. Поворознюк [28; 29] наголошує, що медичний переклад вимагає суворої точності термінів і повного розуміння

медичних концепцій, оскільки навіть найменша помилка може призвести до серйозних наслідків.

Машинний переклад розвивається завдяки новітнім досягненням у галузі штучного інтелекту та обробки природних мов. Однак застосування машинного перекладу має обмеження через його складність у передачі контексту, фігуральних виразів та культурних відмінностей, що є проблемою для точного перекладу складних або спеціалізованих текстів [48; 52].

До основних вимог щодо забезпечення перекладу можна віднести: точність, адекватність, стилістичну відповідність, логічну структурованість та культурну адаптацію [7; 24]. Дж. Катфорд [57] акцентував на важливості точності перекладу, що включає не тільки лексичну, але й граматичну відповідність між мовами, зберігаючи одночасно контекст і значення. О. П. Матузкова [20] підкреслює, що кожен вид перекладу потребує не лише лінгвістичних, але й культурних знань, адже, наприклад, у медичному перекладі важливими є знання специфіки медичної практики в різних країнах [22].

Крім того, у технічному перекладі особлива увага приділяється точності термінів і ясності викладу, оскільки навіть мінімальна невідповідність може призвести до серйозних помилок у технічному процесі [65]. У юридичному та медичному перекладах це правило є ще більш критичним, оскільки помилки можуть вплинути на законодавчі чи медичні рішення.

Очевидно, що переклад – це складний процес, що вимагає глибоких знань мовних систем, культури, а також специфічних вимог до різних видів перекладу. Кожен із цих видів має свої специфічні вимоги до точності, стилістики та культурних особливостей.

У своєму дослідженні Л. Маріно [91] зазначає, що важливими аспектами кожного виду перекладу є збереження стилістичної форми, точності термінології та врахування особливостей сприйняття аудиторії. Наприклад, у художньому перекладі особливу увагу слід приділяти збереженню емоційного та психологічного змісту твору, тоді як у технічному перекладі основна увага має

бути спрямована на точність і однозначність термінів та конструкцій, що використовуються в галузі [53].

Методика навчання перекладу залежить від виду перекладу, що вивчається. Для кожного виду перекладу розроблені окремі методики, які допомагають студентам та практикам набути необхідних навичок. Так, Т. Є. Некряч і Ю. П. Чала [21] наголошують, що навчання художньому перекладу вимагає акценту на креативних аспектах, таких як вибір лексики, інтерпретація метафор та символів, а також гнучкість у адаптації тексту до цільової аудиторії. Водночас для навчання ділового перекладу важливо орієнтувати студентів на точність і детальність роботи з термінами, використовуючи для цього спеціалізовані глосарії та нормативні документи, як це радить Н. Д. Красюк [15].

Особливістю наукового перекладу є потреба не тільки в мовних знаннях, а й у розумінні предметної області, про яку йдеться в оригінальному тексті. Важливо забезпечити точність передачі наукових концептів, що відображають специфічні терміни і теоретичні положення. Поворознюк Р. В. [29] та Польова Е. В., Уваренко Т. П. [30] визначають, що для навчання науковому перекладу важливо впроваджувати практичні вправи на переклад автентичних матеріалів, які спонукають до глибокого розуміння контексту та точності.

Юридичний переклад має свої унікальні вимоги, оскільки передбачає необхідність точного і юридично коректного відображення норм та понять в іншій правовій системі. Використання реальних правових текстів, таких як контракти або закони, дозволяє забезпечити високий рівень точності і відповідності оригіналу [42].

Для ефективного навчання кожному з видів перекладу велику роль відіграють спеціальні методики і підходи. Л. М. Черноватий [37] вказує на важливість як спеціальних, так і комбінованих методик, що включають як теоретичні основи, так і практичні вправи, націлені на відпрацювання конкретних навичок для кожного виду перекладу.

Отже, вимоги до забезпечення перекладу залежатимуть від виду тексту, культурних аспектів і специфіки галузі, а також від методологічних підходів, на

яких завжди наголошували досвідчені перекладознавці й розробники навчальних посібників, зокрема Р. П. Зорівчак [4], В. В. Коптілов [12], І. В. Корунець [13–14], В. І. Карабан [6–7], Л. М. Черноватий [37–42], Ю. Найда [99], П. Ньюмарк [98], А. Пім [103]. Всі ці аспекти визначають кінцеву якість і ефективність перекладу, забезпечуючи адекватну передачу змісту та інтенції оригіналу.

1.2. Поняття якісного перекладу й перекладацької компетентності

Якісний переклад є не тільки точним відтворенням змісту тексту з однієї мови на іншу, але й здатністю зберігати стилістичну, культурну та емоційну складову оригіналу. Це вимагає від перекладача високої мовної компетенції, розуміння контексту, а також глибокого знання культурних особливостей обох мов. Визначення того, що є якісним перекладом, залишається дискусійним і залежить від конкретного виду перекладу та його цільової аудиторії. У загальному розумінні, якісним перекладом можна вважати такий, який не тільки адекватно передає зміст оригіналу, але й відповідає потребам і очікуванням цільової аудиторії, зберігаючи всі важливі аспекти оригінального тексту [65; 72].

Як зазначає Калустова О. М. [5], якість перекладу залежить від багатьох чинників: точності, адекватності, збереження стилістичних особливостей, врахування контексту та специфіки цільової культури. Важливою характеристикою якісного перекладу є його здатність забезпечити розуміння оригінального тексту без втрат у змісті чи емоційному забарвленні. Перекладач, за словами Т. Г. Лукьянкової [18, с. 7], повинен вміти не тільки перевести слова і вирази, але й передати їхній контекст, граматичну і стилістичну структуру, що відповідатиме нормам цільової мови.

Одним з основних аспектів якісного перекладу є правильний вибір стратегії перекладу. Залежно від типу тексту, перекладач може використовувати різні стратегії: лінгвістичну адаптацію, калькування, переклад на основі контексту. І. К. Кобякова [10] та О. П. Матузкова [20] зазначають, що для точного передавання змісту оригіналу перекладач має володіти широким спектром

стратегій, вибір яких залежить від жанру, стилю та специфіки вихідного тексту. Наприклад, у художньому перекладі важливу роль відіграє збереження емоційного забарвлення, в той час як в науковому чи технічному перекладі головну увагу потрібно приділяти точності та достовірності термінів.

Для забезпечення якісного перекладу важливою є перекладацька компетентність, яка включає в себе різні аспекти знань і вмінь, необхідних для виконання перекладацьких завдань. Перекладацька компетентність – це комплекс знань і вмінь, що дозволяє перекладачеві виконувати переклади різних типів текстів на високому професійному рівні [65; 72]. Вона включає в себе лінгвістичні знання (граматика, лексика, фразеологія), культурні знання (знання культурних контекстів і специфіки двох мов) та когнітивні навички (розуміння значень, адекватний вибір синонімів, здатність до трансформації структури речень) [20].

А. Пім [103] визначає, що перекладацька компетентність розвивається через кілька етапів. Першим етапом є формування лінгвістичних знань та навичок, включаючи розуміння граматичних структур, лексичних одиниць і фразеологізмів. Другим етапом є розвиток здатності до інтерпретації значень та передачі їх відповідно до контексту. Третім етапом є використання культурологічних знань для врахування різниць між мовами та культурами.

Одним із ключових аспектів розвитку перекладацької компетентності є також здатність до критичного мислення, що дозволяє перекладачеві аналізувати оригінал, вибирати найбільш адекватні засоби перекладу та уникати помилок через інтерференцію між мовами [7]. Відтак, критичне мислення дозволяє перекладачеві не лише точно відтворювати зміст, але й адаптувати його до специфіки цільової аудиторії. О. Легка-Пауль [17, с. 74] стверджує, що перекладач, який володіє критичним мисленням, здатний до інтерпретації та оцінки вихідного тексту, що є необхідною умовою для створення якісного перекладу.

Незважаючи на важливість лінгвістичних та культурних знань, якісний переклад також вимагає професійних навичок, пов'язаних з певними галузями знання, такими як право, медицина, техніка, економіка тощо. Для цього

перекладач повинен мати не тільки загальні знання мов, а й спеціалізовані терміни та концепти, що відповідають галузі, у якій він працює [56].

К. Норд наголошує, що однією з особливостей перекладу є те, що навіть найкращий перекладач не може створити ідеальний переклад без постійної практики та професійного розвитку [100]. А. Пім [103] вважає, що одним із факторів, що впливає на якість перекладу, є досвід перекладача та постійне вдосконалення його компетентності через участь у професійних семінарах, курсах, а також через спільне обговорення складних моментів у перекладі з іншими фахівцями.

Таким чином, забезпечення якісного перекладу потребує комплексного підходу, який включає не лише знання мов, але й професійні навички, культурологічні та когнітивні знання, а також здатність до постійного самовдосконалення. Перекладацька компетентність є основною умовою для досягнення високої якості перекладу, оскільки вона визначає, наскільки точно та адекватно перекладач зможе відтворити оригінальний зміст на іншій мові, зберігаючи при цьому всі важливі аспекти тексту.

Якісний переклад є важливим елементом міжкультурної комунікації, і його визначення потребує чіткого розуміння кількох аспектів. Зокрема, однією з ключових складових є перекладацька компетентність, що включає в себе не лише знання мов, а й культурні, когнітивні та професійні навички перекладача, які дозволяють здійснювати ефективну трансформацію тексту з однієї мови на іншу. Є різні підходи до визначення якості перекладу, серед яких важливе місце займають теоретичні концепції, розроблені науковцями, такими як І. Івен-Зогар [68], Дж. Гауз [77], О. Кейд [82], В. Коллер [85]. Кожен із цих підходів враховує особливості тексту, культурні аспекти та роль перекладача в процесі адаптації повідомлення до іншої мовної реальності.

Однією з найбільш поширених класифікацій перекладу є поділ на формальні та функціональні методи [13; 16; 24]. Формальний підхід акцентує на точності й буквральності перекладу, де важливо зберегти структуру оригінального тексту [24]. Функціональний же підхід, у свою чергу, передбачає більшу свободу в передачі змісту з урахуванням специфіки цільової мови і культури [10]. Щодо технічних або

юридичних текстів суттєво важливими є точність і дотримання термінології, а в літературних перекладах важливіші креативність та адаптація [48; 86; 92].

Перекладацька компетентність, згідно з теорією С. Бруті [55], включає низку ключових компонентів, серед яких мовна компетентність (володіння обома мовами на високому рівні), культурна компетентність (розуміння культурних контекстів), а також тематична компетентність (знання специфіки конкретної галузі, наприклад, медицини або техніки). Окрім того, О. Легка-Пауль [17] зазначає важливість емоційної та інтелектуальної підготовки перекладача, який має бути не тільки технічно вправним, але й здатним до швидкого ухвалення рішень в умовах комунікації.

Методики забезпечення якості перекладу також розглядають роль культури та контексту в перекладацькому процесі. Як наголошується в наукових працях та навчальних посібниках Р. П. Зорівчак [4] та І. К. Кобякової [10], адаптація культурних реалій є однією з головних задач перекладача, оскільки культурні відмінності між мовами можуть змінити сприйняття тексту цільовою аудиторією. Водночас, Т. Г. Лукьянова практично доводить [18], важливо не лише зберігати зміст, але й відобразити стиль і функцію оригіналу, що може бути особливо важливо в літературному перекладі та кіноперекладі.

Також, важливою складовою є використання технологій у перекладі, зокрема перекладацьких систем (CAT), які дозволяють зберігати консистентність і точність перекладу, що особливо актуально для технічних і юридичних текстів. Автоматизація перекладу значно спрощує процес створення термінологічних баз, що дозволяє перекладачам знижувати рівень помилок і досягати високої якості перекладу навіть у великих обсягах тексту [52; 86; 92].

Методики навчання перекладу, описані в роботах Л. М. Черноватого та його колег [37–42], передбачають цілісну систему підготовки, що включає в себе тренування навичок роботи з різними видами текстів, від літературних до спеціалізованих. Підготовка перекладачів вимагає використання сучасних технік та методів, таких як аналіз тексту, критичне мислення та вправи на удосконалення лексичної точності. Водночас, за словами Б. Левандовської-Томащук [89, с. 12],

важливим є розвиток здатності перекладача до креативного мислення та пошуку нестандартних рішень, особливо коли дослівний переклад є неможливим.

Отже, перекладацька компетентність охоплює не лише мовні, але й культурні, когнітивні та професійні аспекти, що допомагають забезпечити високоякісний переклад. Це спонукає перекладачів до гнучкості в підходах та використанні різних стратегій, що відповідають вимогам конкретної ситуації і типу тексту.

1.3. Типові методи письмового перекладу: їхні переваги та недоліки

У сучасній теорії перекладу виділяють кілька типових методів письмового перекладу, які використовуються в залежності від характеру тексту, цільової аудиторії та специфіки перекладу. Одним із основних підходів є граматичний переклад [20], який полягає в максимально точному перенесенні слів і структур з однієї мови на іншу. Цей метод застосовується переважно для технічних, юридичних і наукових текстів, де важливо зберегти точність і відповідність термінології. Граматичний або дослівний переклад дає можливість зберегти значення термінів і виразів, що є важливим для точності інформації. Однак серед недоліків цього методу – можливість втрати природності мови, особливо коли структури мови оригіналу не відповідають граматичним або лексичним нормам цільової мови.

Ще одним методом є адаптація, який передбачає зміну оригінального тексту таким чином, щоб він відповідав вимогам цільової культури. Адаптація використовується в літературному перекладі [21], де важливі не лише точність, а й передача емоційного і культурного контексту. Як зазначають І. Н. Пантікіна та А. Є. Деарт [25], цей метод дозволяє зробити текст зрозумілим для цільової аудиторії, при цьому не втрачаючи основних ідей та наративу. Однак адаптація має свої недоліки: вона може призвести до втрати деяких нюансів оригіналу, а також зменшити автентичність тексту.

Інтерлінгвальний переклад, або переклад через проміжну мову, є ще одним важливим методом, який використовується, коли немає прямого доступу до оригіналу або коли перекладач не володіє вихідною мовою на достатньому рівні. Цей метод зазвичай застосовується в роботі з текстами з рідкісних мов або в

специфічних ситуаціях, де перекладач працює з проміжними мовами. А. К. Мелбі [93] зазначає, що основним недоліком такого підходу є потенційне спотворення змісту через додаткові етапи перекладу, що може призвести до помилок та втрати точності.

Метод перекладу вільним текстом, який дозволяє перекладачеві трохи відступити від буквального перекладу, використовується для передачі змісту ідей, особливо в літературних, рекламних та маркетингових текстах [71]. Цей метод дає перекладачеві більше свободи, дозволяючи йому адаптувати текст до особливостей цільової мови та культури. За словами К. Норд [100], перевагою вільного перекладу є можливість створити більш природне звучання тексту, що важливо для досягнення ефективної комунікації з цільовою аудиторією. Однак недоліком є те, що в такому перекладі можуть бути втрачено певні відтінки змісту, а також знижена точність передачі інформації.

Метод еквівалентного перекладу є одним з найбільш популярних підходів, коли необхідно зберегти функціональне значення оригінального слова чи виразу, але при цьому врахувати лексичні і граматичні особливості цільової мови. Це особливо важливо для наукових, технічних і юридичних текстів, де точність є критично важливою. В. Коллер [85] та М. Ларсон [87] підкреслюють, що еквівалентний переклад дозволяє зберегти точність, одночасно забезпечуючи природність мови. Однак використання псевдоеквівалентів (так званих «хибних друзів перекладача») може призвести до відчуження тексту, неправильного тлумачення [7; 66].

Незважаючи на різноманітність методів, важливо зазначити, що жоден з них не є універсальним і кожен має свої переваги та недоліки в залежності від контексту [88]. Вибір методу перекладу залежить від жанру тексту, культурних і мовних особливостей, а також від вимог до точності і стилістичної адаптації. Кваліфікований перекладач повинен бути здатним обирати найбільш доречний метод для конкретного завдання, враховуючи всі ці фактори.

Якість застосування методів перекладу визначається здатністю перекладача обрати найбільш ефективний підхід до конкретного тексту, враховуючи його жанр, контекст та цільову аудиторію. Як зазначає К. Норд [100], правильний вибір

методів перекладу є запорукою не лише точності, але й адекватності перекладу в умовах міжкультурної комунікації. Так, для технічних текстів найкращим є термінологічний переклад, тоді як для літературних творів часто застосовують вільний чи адаптований метод, щоб зберегти художню цінність оригіналу.

Особливу увагу слід приділяти підходам до навчання перекладу. Українські дослідники й розробники навчального матеріалу, передусім Л. М. Черноватий [37–42], підкреслюють важливість комплексного підходу в підготовці перекладачів, що включає вивчення теоретичних основ, практичні справи з перекладу, а також освоєння методів редагування та коректури текстів. У навчальних закладах здобувачі освіти отримують знання про різноманітні типи перекладу та навчаються застосовувати їх на практиці за допомогою сучасних технологій. Це дозволяє забезпечити якість перекладу, особливо в умовах все більшої автоматизації процесів через використання комп'ютерних програм для перекладу [86; 92].

Техніки навчання перекладу постійно адаптуються до нових реалій. Як наголошує Д. Келлі, важливим етапом у навчанні є використання моделювальних завдань і спеціалізованих тренінгів, що дозволяють прогнозувати реальні умови перекладацької діяльності. Ці методи включають переклад з різних галузей, таких як технічний, юридичний чи медичний переклад, що дає студентам змогу розвивати не лише лінгвістичні, але й специфічні знання, необхідні для роботи в цих сферах [83].

Причому сучасне ефективне навчання перекладу включає інтеграцію традиційних підходів з новими методами, такими як використання CAT-інструментів [48; 52]. Програми для автоматизованого перекладу дозволяють перекладачам працювати з великими обсягами текстів та забезпечувати консистентність термінології, що особливо важливо в науковому перекладі (див. Додаток Г).

Отже, якість застосування методів перекладу напряму пов'язана з підготовкою перекладача через комплексне навчання. Це передбачає не лише традиційне вивчення мов та граматики, але й освоєння сучасних технологій, що забезпечують точність і ефективність перекладу в умовах глобалізації та постійного розвитку цифрових технологій.

1.4. Типові методи усного перекладу: їхні переваги та недоліки

Усний переклад є одним із найбільш складних і важливих напрямків у практиці перекладу, адже він вимагає від перекладача не тільки високого рівня мовної компетенції, але й здатності миттєво реагувати на ситуацію, забезпечувати адекватну передачу змісту та зберігати комунікативну ефективність. Залежно від контексту та обставин, усний переклад може виконуватись різними методами, кожен з яких має свої переваги та недоліки. На основі детальної класифікації, запропонованої Л. В. Бобровою [2], розглянемо основні методи усного перекладу, їхні характеристики та використання в практиці.

Синхронний переклад – це метод усного перекладу, коли перекладач одночасно з промовцем передає зміст його промови на іншу мову. Цей метод зазвичай використовується на міжнародних конференціях, симпозіумах, засіданнях міжнародних організацій, а також у телепередачах. Перекладач сидить у спеціальній кабіні і слухає виступ через навушники, одночасно перекладаючи на іншу мову за допомогою мікрофона.

Однією з головних переваг синхронного перекладу є його швидкість та ефективність. Як зазначає С. Є. Максимов [19], цей метод дозволяє забезпечити миттєвий обмін інформацією між учасниками, що важливо в умовах міжнародних зустрічей, де час обмежений, а швидка комунікація є ключовою. Крім того, синхронний переклад дозволяє уникнути перерв у виступах, що важливо в контексті великих міжнародних конференцій або переговорів.

Однак цей метод має і значні недоліки. Основним із них є високий рівень стресу та навантаження на перекладача, адже він повинен одночасно слухати, аналізувати та перекладати інформацію в реальному часі. Це вимагає високої мовної та когнітивної підготовки, а також здатності до швидкої адаптації. Такий переклад потребує наявності спеціальних навичок, зокрема високої здатності до концентрації уваги та сприйняття усної інформації [17, с. 78].

Послідовний переклад є методом усного перекладу, коли перекладач чекає завершення виступу промовця і лише після цього передає переклад на іншу мову.

Відмінність цього методу від синхронного полягає в тому, що перекладач працює з більш обмеженим обсягом інформації, зупиняючи мовця після кожної частини його промови.

Перевагами послідовного перекладу є менше навантаження на перекладача, оскільки він має час на обробку отриманої інформації. Крім того, цей метод дозволяє перекладачу зберігати точність і вірність перекладу, оскільки він має можливість зосередитись на кожному окремому етапі виступу. Т. О. Анохіна [1], О. В. Ребрій [31], О. А. Ясинецька [46] доцільно пояснюють і навчають, як перекладацький скоропис допомагає перекладачеві занотувати текст і значення висловлювань, що підвищує точність і адекватність подальшого перекладу.

Однак у цього методу є свої недоліки. Одним із них є більш тривалий процес комунікації, оскільки кожен виступ переривається перекладом. Це може бути проблемою, особливо на великих заходах, де важливо забезпечити швидку передачу інформації між учасниками. Зокрема, для забезпечення ефективності цього методу необхідно використовувати спеціальні технічні засоби для запису та швидкої передачі інформації.

Шепітний переклад (або переклад в пів голосу) застосовується в ситуаціях, коли перекладач повинен передавати зміст промови лише одній особі або невеликій групі осіб. Це найменш формалізований метод, часто використовуваний під час приватних переговорів або на закритих зустрічах.

Перевагою шепітного перекладу є його дискретність і швидкість. Перекладач передає інформацію без переривань і в безпосередній близькості до слухачів, що дозволяє створити відчуття конфіденційності. Як зазначає Л. В. Боброва [2, с. 48], цей метод має особливу цінність у контекстах, де потрібна така конфіденційність або коли обговорення відбувається в неформальних умовах.

Однак цей метод має обмежене застосування, оскільки він не підходить для великих аудиторій. Крім того, перекладач повинен володіти не тільки високими лінгвістичними здібностями, а й гарною фізичною підготовкою, оскільки шепітний переклад вимагає значного голосового навантаження.

Переклад з аркуша – це метод усного перекладу, коли перекладач працює з текстом, не маючи попереднього доступу до мовного матеріалу, що дозволяє йому здійснювати переклад за допомогою текстових нотаток або підготовлених матеріалів. Це найбільш традиційний метод, який не використовує сучасні технічні засоби або спеціалізовані пристрої для трансляції інформації, як у випадку синхронного або послідовного перекладу.

Один із головних плюсів перекладу з аркуша полягає в тому, що він дозволяє перекладачу зосередитися на повному відтворенні контексту оригінального тексту, забезпечуючи точність і адекватність передачі змісту. Водночас він дає можливість перекладачеві зробити необхідні записи, що можуть допомогти під час перекладу складних термінів чи виразів.

Переклад з аркуша, на відміну від синхронного перекладу, не вимагає від перекладача миттєвого реагування. Це дозволяє зменшити навантаження на когнітивні здібності, оскільки перекладач може здійснювати паузи між окремими частинами тексту, а також зробити нотатки для більш точного перекладу.

Однак переклад з аркуша має й кілька суттєвих недоліків. По-перше, цей метод зазвичай вимагає більшої кількості часу, оскільки перекладач не отримує текст на «живу» мову і не може миттєво передавати зміст іншій особі. Це може бути незручним, особливо в умовах, коли час є обмеженим, як, наприклад, на зустрічах або в судових процесах.

По-друге, перекладач не може реагувати на зміни у ритмі розмови чи на специфічні питання, що можуть виникнути під час переговорів чи дискусій. У таких випадках, коли необхідно підтримувати постійну взаємодію між учасниками, цей метод може бути менш ефективним, ніж, скажімо, синхронний переклад.

З технічної точки зору, переклад з аркуша вимагає наявності тексту, який перекладач може мати на руках, і можливості для комфортного здійснення перекладу, наприклад, за допомогою комп'ютерних програм чи довідкових матеріалів. У таких випадках перекладач може здійснювати проміжний переклад, використовуючи підготовлені документи, що полегшує процес.

Метод перекладу з аркуша застосовується найчастіше в тих ситуаціях, де важлива точність і збереження змісту оригінального тексту. Це зазвичай стосується офіційних перекладів для документів, технічних текстів або наукових статей. Хоча метод має певні обмеження щодо швидкості та інтерактивності, його застосування в специфічних умовах може бути ефективним і доцільним, особливо коли на першому плані стоїть точність передачі змісту.

Переклад із записом – це метод, коли перекладач записує промову на одній мові, а потім здійснює переклад на іншу. Цей метод застосовується переважно в умовах, коли є потреба в точному відтворенні сказаного після певної паузи.

Цей метод має деякі переваги, оскільки дозволяє перекладачу зосередитись на точності і збереженні всіх нюансів мови оригіналу. Як зазначає І. В. Корунець [13, с. 52], переклад із записом є проміжною формою між письмовим і усним; він ефективний у ситуаціях, коли потрібен детальний переклад з урахуванням всіх лексичних, граматичних та культурних особливостей.

Однак цей метод вимагає від перекладача значних часових витрат і більше зусиль для забезпечення точності. До того ж, він вимагає певного часу для обробки і запису тексту, що може бути проблемою в умовах термінових переговорів чи конференцій.

Міжмовне інтерпретування є складною формою усного перекладу, що включає передачу культурних та мовних особливостей при перекладі не лише між двома мовами, але й між двома культурами. Це дозволяє не лише передавати зміст, але й адаптувати його до реалій та звичаїв іншої культури [4; 10; 20].

Перевагою міжмовного інтерпретування є його універсальність і здатність забезпечити не тільки точність, але й культурну адаптацію інформації. Цей метод надає можливість розширити межі міжкультурної комунікації, зберігаючи баланс між оригіналом і перекладом.

Недоліки цього методу включають високу складність і потребу в глибоких знаннях не тільки мов, але й культур, що робить цей метод доступним лише для досвідчених професіоналів.

Отже, усний переклад є невід'ємною частиною сучасної комунікації, і вибір конкретного методу залежить від багатьох чинників, таких як тип заходу, чисельність аудиторії, рівень формальності та часові обмеження. Кожен метод має свої переваги та недоліки, і для забезпечення якісного перекладу важливо не лише володіти теоретичними знаннями, але й мати практичний досвід. Як показують дослідження [49; 51; 81], ефективність усного перекладу значною мірою залежить від підготовки перекладача, його здатності адаптувати методи під конкретні умови та враховувати потреби аудиторії.

Для навчання усного перекладу застосовуються різноманітні методики, що орієнтовані на розвиток навичок активного слухання, миттєвого відтворення мовного матеріалу, а також здатності перекладача зберігати адекватність та точність при передачі інформації в межах обмеженого часу. Серед основних методик виділяють навчання через практику, методики на основі інтерпретації, тренування на синхронізацію, а також підходи, що фокусуються на контекстуалізації перекладу. Розглянемо основні підходи [78]:

Методика прямого перекладу полягає в прямому і швидкому перекладі, де перекладач намагається відразу транслювати враження або ідеї оригіналу без затримок. Вона орієнтована на швидкість та гнучкість перекладача, забезпечуючи передачу змісту в максимально стислій формі. Для професійного перекладача критично важливим є здатність миттєво реагувати на швидке мовлення без зупинок або пауз.

Методика паралельного перекладу полягає в одночасному перекладі двома мовами, тобто перекладач слухає та відразу передає зміст, але не тільки на основі слухових відчуттів, а й спираючись на контекст, інтонацію, невербальні сигнали; увагу акцентовано на значенні емоційного контексту і важливості адаптації до темпу мови оратора.

Методика аудиторного перекладу акцентує увагу на розвитку слухових навичок, адже учасник навчального процесу зосереджує увагу на розпізнаванні важливих елементів тексту для його подальшої передачі, що допомагає зберігати точність у перекладі без втрат в значенні.

Методика контекстуального перекладу орієнтована на підтримку передачі не лише лексичних одиниць, а й контекстуальних значень. Для цього застосовуються методи, які включають розширене розуміння ситуації мовлення, емоційної інтонації, культурних аспектів. Д. Келлі [73] роботах акцентує увагу на важливості вивчення контексту, особливо при передачі фразеологізмів чи термінів, що мають різні значення в контекстах різних культур.

Методика послідовного перекладу включає використання пауз між частинами мовлення для того, щоб перекладач міг не тільки передавати зміст, а й структурувати думки. Це одна з найпоширеніших технік для навчання усного перекладу, адже вона дозволяє перекладачеві зберігати точність і вносити необхідні корективи [1; 31; 46].

Методика технічного перекладу застосовується для усного перекладу спеціалізованих текстів, таких як технічні або юридичні, де важливо не тільки володіти мовними навичками, а й мати спеціалізовані знання з відповідних галузей. Метод базується на тренуваннях, що включають широкий спектр специфічної лексики та розуміння термінів, які можуть мати декілька варіантів в залежності від контексту. Практики таких методик, як правило, включають використання професійних словників та методику перекладу на основі практичних завдань [88].

Методика групового перекладу акцентує увагу на командній роботі перекладачів, де кожен учасник перекладу відповідає за певну частину інформації. Це дозволяє знизити навантаження на кожного перекладача, а також забезпечує вищу ефективність перекладу.

Методика мнемонічного перекладу спрямована на розв'язання завдань з швидким відтворенням інформації за допомогою різноманітних технік запам'ятовування. Наприклад, застосовуються асоціативні прийоми або візуалізація фраз для швидшого та точнішого перекладу [69].

Тож навчання усному перекладу має багатий арсенал методик і підходів, які залежать від специфіки тексту, контексту та професійних вимог. Вибір тієї чи іншої методики часто визначається типом перекладу, вимогами до точності, швидкості і, зрештою, рівнем компетентності перекладача.

1.5. Методологія філолого-педагогічного дослідження

Методологія філолого-педагогічного дослідження є важливим аспектом наукового підходу до вивчення процесів навчання перекладу та формування перекладацької компетентності. Вона охоплює принципи, методи та процедури, що визначають структуру дослідження перекладацької діяльності, особливості навчання та застосування перекладацьких методів. У цьому контексті методологія є поєднанням філології та педагогіки, що дозволяє комплексно підходити до аналізу перекладацької практики, зокрема до використання лінгвістичних теорій, мовних підходів і методів оцінювання якості перекладу.

Один із основних принципів – це інтеграція теоретичних знань з практичними навичками. Такий підхід передбачає застосування методичних принципів, що забезпечують ефективне навчання перекладу. Принципами є комунікативність, діяльнісне навчання, інтеркультурна компетентність, індивідуалізація навчання та критичне мислення. Приділяється також увага зростанню перекладацької компетентності шляхом дослідження професійного розвитку в процесі навчання, використовуючи спостереження, аналіз практичних завдань та тестування.

Методологія дослідження перекладу також має на меті визначити ключові компетентності, необхідні для успішного виконання перекладу. Це стосується лінгвістичних, когнітивних і культурних навичок, що забезпечують правильне розуміння, інтерпретацію та передачу змісту з однієї мови на іншу. Однією з важливих частин методології є дослідження специфіки використання різних видів перекладу в навчальному процесі, з необхідним поєднанням теоретичних знань з практичними навичками для досягнення високого рівня перекладацької підготовки. Для цього розробники курсів рекомендують інтегрувати різні методи навчання, що поєднують вправи для розвитку мовних навичок, аналіз текстів і комунікаційні тренування. Такий комплексний підхід дозволяє студентам краще опанувати специфіку перекладу, освоївши лексичні й граматичні аспекти мов, а також культурні особливості, які можуть впливати на процес передачі значення.

Дослідження також передбачає використання новітніх технологій у процесі навчання перекладу, зокрема комп'ютерних програм для автоматичного перевіряння перекладів. Йдеться про важливість диференційованого підходу в оцінюванні перекладацьких навичок, зокрема для синхронного та послідовного перекладу.

Методологія також включає вивчення розвитку когнітивних навичок, необхідних для ефективного усного перекладу. Важливим є врахування пам'яті, концентрації уваги, швидкості реакції та здатності адаптуватися до різних контекстів, оскільки для підготовки до усного перекладу необхідно активно працювати над розвитком цих навичок, що, у свою чергу, впливає на швидкість та якість перекладу під час реальних умов.

Важливо проаналізувати підходи, педагогічні моделі та практики, які активно застосовуються в закладах вищої освіти. Враховуючи глобалізацію та розвиток інформаційних технологій, науковці відзначають важливість адаптації традиційних методів навчання до нових реалій. Використання мультимедійних ресурсів, дистанційного навчання та інтерактивних платформ дозволяє інтегрувати новітні педагогічні методи та розвивати навички перекладу в умовах сучасних технологій.

Отже, комплексний підхід до філолого-педагогічного дослідження надає змогу комплексно вивчати процеси навчання перекладу, створюючи науково обґрунтовані підходи до формування перекладацької компетентності. Йдеться про виокремлення міжкультурних, психолінгвістичних, лінгвостилістичних та педагогічних аспектів, увага до яких оптимізує навчальний процес і допомагає досягати високих результатів у підготовці майбутніх перекладачів.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дослідження було розглянуто нормативні умови навчання перекладу, зокрема основні аспекти, які визначають ефективність підготовки майбутніх перекладачів. Виявлено, що на сучасному етапі важливими є чітке розуміння різних видів перекладу та вимог до кожного з них. Класифікація видів перекладу дозволяє визначити специфіку навчання, орієнтуючи програми

підготовки на необхідні компетенції, які включають як мовні, так і культурні аспекти. Це створює теоретичну основу для подальшої професійної діяльності перекладачів та підвищує їх кваліфікацію.

Також проаналізовано поняття якісного перекладу та перекладацької компетентності, що є основою професіоналізму перекладача. Виявлено, що якісне виконання перекладу залежить не тільки від точності передачі змісту, а й від здатності передавати стиль, тон, інтенцію оригіналу з урахуванням культурних та соціальних особливостей. Перекладацька компетентність охоплює не лише мовні навички, але й культурні, соціальні та професійні знання, що забезпечують високий рівень перекладу в різних контекстах.

Важливу увагу було приділено методам, які застосовуються для навчання майбутніх перекладачів. Виявлено, що кожен метод має свої переваги та недоліки, що вимагає обрання найбільш відповідних методик у процесі навчання. Досліджено методи прямого перекладу, трансформаційного, адаптації, що є основними інструментами в арсеналі перекладача. При цьому зазначено, що важливим аспектом є не лише технічна точність, але й здатність до творчого підходу, що дозволяє забезпечити високу якість перекладу.

Також було проаналізовано методи усного перекладу, серед яких розглянуті як традиційні методи послідовного, так і синхронного перекладу. Виявлено, що кожен з цих методів має специфічні переваги та недоліки, які варто враховувати під час формування навчальних програм для студентів. Особливу увагу приділено розвитку навичок швидкого мислення та адаптації до різних комунікаційних ситуацій, що є основними вимогами до професіонала в галузі усного перекладу.

У підсумку, методології філолого-педагогічного дослідження, що об'єднує філологічні та педагогічні аспекти у підготовці перекладачів, передбачає увагу до використання інтегрованих методик навчання, що сприяє розвитку як мовних, так і когнітивних компетенцій здобувачів освіти та є необхідними для успішного виконання перекладу у професійній діяльності. Підходи до навчання, які поєднують теоретичні основи з практичними навичками, дозволяють підготувати перекладачів, здатних до творчого вирішення складних перекладацьких завдань.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ

2.1. Типові складові підручників з письмового перекладу

Методика викладання перекладу як наука охоплює широкий спектр підходів і концепцій, що ґрунтуються на дослідженнях та практиці, спрямованих на вдосконалення перекладацької компетентності. Система підготовки перекладачів, зокрема в Україні, передбачає використання комплексних методів, які зосереджуються на теоретичних і практичних аспектах перекладу, а також на створенні відповідних навчально-методичних матеріалів.

Л. М. Черноватий є провідним науковцем, що розробляє фундаментальні принципи методики викладання перекладу [37]. Він звертається до проблематики підготовки перекладачів, підкреслюючи важливість створення системи навчання, яка поєднує теоретичні знання з практичними навичками перекладу. У підручнику «Методика викладання перекладу як спеціальності» (2013) Л. М. Черноватий визначає основні напрями і принципи підготовки перекладачів, зокрема необхідність інтеграції фонового знання та термінологічних навичок, а також важливість формування міжкультурної компетентності у студентів. Його підхід до створення навчально-методичних комплексів включає не тільки перекладацькі вправи, але й методи, що розвивають критичне мислення та здатність адаптувати текст до цільової культури.

Щодо системи підготовки перекладачів в Україні, то Л. М. Черноватий разом з іншими перекладознавцями й викладачами перекладу, зокрема з В. І. Карабаном [6–7] і О. В. Ребриєм [32], акцентують на необхідності оновлення та адаптації навчальних програм до сучасних вимог ринку праці. Це включає розвиток професійних навичок студентів через інтернаціоналізацію навчальних програм, удосконалення методів навчання через інтеграцію новітніх інформаційних технологій та створення платформ для практичних перекладацьких вправ. Підготовка перекладачів має бути орієнтована на

комплексний розвиток мовних, перекладацьких та культурних навичок, що дозволить студентам працювати в умовах глобалізації та постійно змінюваного інформаційного простору.

У підготовці перекладачів важливе місце займає розробка навчально-методичних матеріалів, які мають відповідати вимогам сучасної мовної освіти. У цьому контексті Л. М. Черноватий розглядає принципи побудови таких матеріалів, зокрема через використання інтегративного підходу до формування знань і навичок, що забезпечують стійку основу для перекладу в різних професійних сферах, таких як технічний, юридичний, медичний переклад. Його підхід включає аналіз наявних програм і адаптацію навчальних матеріалів до специфічних потреб ринку, забезпечуючи студентів необхідними знаннями, які сприяють їхній ефективній професійній діяльності.

Ці підручники належать до методичних матеріалів для підготовки перекладачів і спрямовані на інтенсифікацію навчання перекладу шляхом розширення галузевих знань та оптимізації вправ. Їхня мета – забезпечити ефективний процес навчання перекладачів через вправи, які сприяють розвитку необхідних навичок на різних етапах навчання. Вони включають шість циклів вправ, спрямованих на різні аспекти перекладацької діяльності, такі як:

Розвиток термінологічних знань – введення та тренування термінології через вправи на різних рівнях тексту, що допомагає студентам орієнтуватися в мікро- і макроконтекстах.

Розпізнавання термінів і контекстуальні здогадки – вправи, які навчають студентів перекладати за контекстом і розвивати здатність до антиципації (передбачення), що є важливою складовою перекладацької компетенції.

Інтерпретація та переклад – вправи для розвитку навичок усного та письмового перекладу через прослуховування, запис та переклад текстів.

Тренування з реальних текстів – вправи на основі реальних текстів, що відповідають специфіці перекладу в конкретних галузях.

Практика перекладу термінології – вправи на переклад термінів і фраз, що допомагають студентам закріпити знання на термінологічному рівні.

Кожен цикл вправ сприяє розвитку професійних навичок перекладача, забезпечуючи поступовий перехід від основних термінологічних вправ до більш складних завдань, що включають переклад текстів, що потребують високого рівня спеціалізації та навичок автоматизму у перекладацьких діях. Підручники орієнтовані на інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, що робить їх корисними для студентів на різних етапах навчання.

Тож підручники з письмового перекладу зазвичай складаються з кількох основних частин, кожна з яких виконує свою функцію в процесі навчання. Однією з основних складових є теоретична частина, яка включає загальні принципи перекладу, теоретичні концепції, визначення та класифікацію видів перекладу. Ця частина може охоплювати такі аспекти, як функціональний підхід до перекладу, проблеми еквівалентності, адекватності та точності, а також стратегії та методи перекладу (див. Додаток А). Конкретні тематичні розділи допомагають студентам орієнтуватися в основних лексико-граматичних структурах, термінах, принципах та підходах під час виконання вправ як на переклад (письмовий та усний), так і редагування.

Основою підручників і навчальних посібників є практичні вправи. Вони спрямовані на розвиток перекладацьких навичок і можуть охоплювати різні типи завдань: від простих текстів до складних фрагментів із специфічною термінологією. Тож варто наголосити, що в Україні підручники й навчальні посібники зазвичай присвячені різним аспектам письмового перекладу, зокрема теоретичні, практичні та методологічні аспекти цієї діяльності. Вони забезпечують студентам та практикуючим перекладачам знання та навички, необхідні для ефективного виконання перекладацької роботи.

Підручники з письмового перекладу в Україні переважно орієнтовані на специфіку окремих типів перекладу, таких як технічний, юридичний, медичний чи художній переклад. Вони пропонують методики для ефективного перекладу різних жанрів та стилів, а також інструменти для вдосконалення навичок і розширення лексичного запасу. Такі підручники часто містять численні вправи,

що сприяють розвитку конкретних перекладацьких стратегій, зокрема в контексті роботи з науковими, технічними чи культурними текстами (див. Додаток В).

Зокрема, є підручники, які розглядають специфіку перекладу в галузі медицини або права, і зосереджуються на розвитку відповідної термінології та глибокому розумінні галузевих аспектів. Окрім цього, підручники для навчання письмовому перекладу часто включають завдання на аналіз стилістичних особливостей оригіналу та переклад його на рівні мови, зберігаючи смислову та стилістичну точність.

Ще однією важливою характеристикою українських підручників є акцент на культурну адаптацію текстів, що є важливим аспектом перекладу, особливо в міжкультурних контекстах [4; 10; 20]. Вони допомагають студентам не лише оволодіти мовними аспектами перекладу, але й формувати здатність до правильного трактування культурних нюансів і міжкультурної комунікації.

Таким чином, навчально-методичні матеріали з письмового перекладу в Україні є важливим інструментом для підготовки перекладачів, вони охоплюють різноманітні аспекти професії, даючи студентам необхідні інструменти та навички для роботи в умовах сучасного перекладацького середовища.

У підсумку, навчальне забезпечення з письмового перекладу повинно поєднувати теоретичні основи з практичними завданнями, що охоплюють різні жанри і культурні аспекти перекладу, а також включати сучасні технології, необхідні для підготовки перекладачів до реальних умов роботи.

2.2. Методики навчання письмового перекладу

Водночас варто наголосити на компетентному підході до укладення навчально-методичних матеріалів в Україні, на обов'язковій структурованості, яка реально сприяє становленню філологів-перекладачів. Однією з важливих тем є застосування конкретизації при перекладі, а також проблеми перекладу специфічних граматичних конструкцій, таких як препозитивні атрибутивні конструкції або заперечні конструкції в публіцистиці.

Л. М. Черноватий та його колеги й послідовники активно досліджують питання специфіки перекладу в науково-технічних, правових і публіцистичних текстах, а також вивчають проблеми й прийоми перекладу в різних професійних галузях. Методики навчання письмового перекладу варіюються залежно від підходів до навчання, типу текстів і рівня підготовки студентів. Однак основними завданнями будь-якої методики є розвиток перекладацьких навичок, підвищення точності, адекватності й креативності при виконанні перекладу, а також формування здатності адаптуватися до різних контекстів та стилів. Далі наведені кілька основних методик, які застосовуються в навчанні письмового перекладу, з конкретними прикладами вправ.

Водночас варто наголосити на необхідності завжди максимально залучати автентичні матеріали та застосовувати різноманітні методи, які можуть виявитися суттєво ефективними для здобувачів освіти [56]. Розглянемо деякі з них із відповідними прикладами.

Метод прямого перекладу (direct translation) орієнтований на точне перенесення тексту з однієї мови на іншу, зберігаючи структуру та лексичні елементи. Вправи за цим методом сприяють розумінню та вдосконаленню технічних аспектів перекладу, таких як граматики та синтаксис, хоча й можуть не враховувати культурні відмінності чи стиль оригіналу.

Наприклад: *«Перекласти наступний технічний текст, зберігаючи його точність і структуру: “The engine performs efficiently under various conditions due to its advanced cooling system.”»*

Метод адаптації (adaptive translation) передбачає переробку оригінального тексту з урахуванням культурних відмінностей, а також зміну структури та лексики для досягнення адекватності й природності в цільовій мові. Адаптація особливо важлива в рекламі, медіа та інших жанрах, де важливо враховувати соціокультурні реалії.

Наприклад: *«Перекласти рекламний текст для українського ринку: “Discover the magic of New York with our exclusive tour packages, available now at unbeatable prices!”»*

Метод транскрипції та транслітерації (transcription and transliteration) використовує пряме відтворення звучання оригінальних слів або фраз без змінювати значення, зберігаючи лише звукову форму слів. Цей підхід застосовується для власних назв, брендів, а також у випадках, коли важливо зберегти оригінальну термінологію.

Наприклад: *«Перекласти назву фільму або бренду, використовуючи транскрипцію або транслітерацію: Coca-Cola».*

Метод семантичного перекладу (semantic translation) основну увагу приділяє передаванню не тільки лексичних значень слів, але й смислових нюансів та культурних аспектів. Це найбільш ефективно для перекладу літературних, художніх текстів, де важлива не тільки точність, а й передача емоційного забарвлення.

Наприклад: *«Перекласти уривок з літературного твору, зберігаючи атмосферу та емоційний відтінок: “She looked at the sky, the faintest smile on her lips, as if the world had just begun to make sense.”»*

Метод порівняльного перекладу (comparative translation) передбачає переклад одного й того ж тексту різними способами з подальшим порівнянням результатів. Завдання допомагають студентам розвивати навички вибору між різними стратегіями перекладу та оцінювати їхній вплив на кінцевий текст.

Наприклад: *«Перекласти наступний текст двома способами: один варіант дослівний, інший – з адаптацією. Порівняйте результати: “The financial sector is undergoing rapid changes in response to global trends.”»*

Метод інтерпретації тексту (interpretation method) передбачає глибоке розуміння тексту перед його перекладом. Студент спочатку інтерпретує значення тексту, а потім передає його зміст, що дозволяє зберегти точність і природність мовлення в цільовій мові.

Наприклад: *«Прочитати і інтерпретувати наступний економічний текст, а потім здійснити його переклад з урахуванням змістовних акцентів: “The recent economic crisis has led to a reevaluation of financial policies worldwide.”»*

Метод аналізу помилок (error analysis) базується на ретельному аналізі помилок, допущених при перекладі, і на подальшому їх виправленні. Студенти мають оцінювати не лише свої переклади, а й переклади інших, що дозволяє розвивати критичне мислення та самоконтроль.

Наприклад: *«Перекласти текст, в якому виявлені типові помилки: “The manager is responsible for the decision-making process and the overall performance of the team.” Перевірити правильність використаних термінів і граматичних конструкцій.»*

Метод когнітивного перекладу (cognitive translation method) фокусується на активному залученні когнітивних процесів під час перекладу. Студенти аналізують і зіставляють семантичні та синтаксичні одиниці оригінального і цільового тексту, враховуючи контекст і культурні особливості. Основним завданням є розвиток здатності до самостійного вирішення перекладацьких проблем.

Наприклад: *«Перекласти фрагмент наукового тексту, звертаючи увагу на логічну структуру та семантичні зв'язки: “Recent developments in artificial intelligence are shaping the future of healthcare, offering new solutions for diagnosis and treatment.”»*

Метод текстового редагування (textual editing method) передбачає переклад із подальшою ретельною редакцією та вдосконаленням тексту з урахуванням мовних, стилістичних та логічних аспектів. Це сприяє розвитку навичок точного і стилістично відшліфованого письмового перекладу, особливо для публікацій або текстів, що вимагають високої якості.

Наприклад: *«Перекласти рекламний текст, потім виправити граматичні та стилістичні помилки: “Our product guarantees a smooth and seamless experience for all customers, ensuring satisfaction and convenience at all times.”»*

Метод інтерлінгвістичного аналізу (interlinguistic analysis method) передбачає детальний аналіз двомовних зв'язків між оригінальним і перекладеним текстом з акцентом на мовні структури, варіативність перекладу та

механізми переведення між мовами. Студенти вивчають, як різні мовні одиниці можуть бути представлені в іншій мові, зберігаючи значення та зміст.

Наприклад: *«Здійснити інтерлінгвістичний аналіз двох перекладів одного й того ж тексту, порівнявши структуру і лексичні вибори в оригіналі та перекладі: “The new policy aims to improve the economic situation in the region by fostering innovation and sustainable development.”»*

Метод контекстуального перекладу (contextual translation method) орієнтований на глибоке розуміння контексту, в якому використовується конкретне слово або фраза. Студенти мають враховувати не лише лексичне значення слів, а й культурний, соціальний і історичний контекст, що впливає на вибір перекладу.

Наприклад: *«Перекласти фрагмент з науково-популярної статті, зберігаючи контекст та передаючи правильні асоціації: “The cultural shift towards sustainability has created new opportunities for businesses, particularly in green technology and renewable energy sectors.”»*

Метод підготовчих вправ (preparatory exercises method) передбачає виконання низки підготовчих вправ перед основним перекладом. Вони допомагають студентам розвинути навички пошуку інформації, аналізу термінології, а також розуміння специфіки джерела перед перекладом.

Наприклад: *«Перед перекладом юридичного документа досліджуйте та визначте значення специфічних термінів, таких як “indemnification”, “force majeure”, “arbitration”. Потім здійсніть переклад з урахуванням досліджених термінів.»*

Метод перекладу через синоніми (synonym translation method) використовує заміну оригінальних слів на синоніми, що дозволяє досягти більш природного звучання в цільовій мові, якщо прямий переклад не є адекватним. Це важливо для тих типів текстів, де передача стилістичних відтінків або емоційного забарвлення є важливим.

Наприклад: *«Перекласти фразу, використовуючи синоніми: “The study conducted by the researchers provided significant insights into the problem, offering solutions for future work.”»*

Метод зворотного перекладу (back-translation method) полягає в тому, щоб спочатку здійснити переклад з рідної мови на іноземну, а потім повернути його назад, що дозволяє виявити можливі перекладацькі помилки чи неточності. Він також допомагає вивчити різні варіанти передачі значення.

Наприклад: *«Перекласти юридичний текст з української на англійську, а потім виконати зворотний переклад, щоб перевірити точність та відповідність оригіналу.»*

Метод тематичного перекладу (thematic translation method) передбачає переклад з фокусом на певну тему чи проблему, що дозволяє глибше зрозуміти контекст і передати специфіку тексту. Такий метод є ефективним для перекладу спеціалізованих текстів, таких як наукові роботи, технічні інструкції чи медичні документи.

Наприклад: *«Перекласти уривок з наукової статті, що стосується екологічних змін: “Climate change is one of the most significant challenges of the 21st century, affecting global ecosystems and human societies.”»*

Методики навчання письмового перекладу є основою для формування у студентів необхідних професійних навичок. Вони дозволяють глибше зрозуміти процес перекладу і розвивати когнітивні, аналітичні та творчі здібності, що допомагають ефективно працювати з текстами різних жанрів та стилів. Кожна з методик, як-от метод когнітивного перекладу, метод текстового редагування, інтерлінгвістичний аналіз чи метод зворотного перекладу, має свої унікальні особливості, що дозволяють вирішувати конкретні перекладацькі завдання. Це сприяє якості перекладу та професійному розвитку студентів, оскільки кожен метод орієнтований на певні аспекти перекладацької діяльності. Для перекладача важливим також є вміння оперувати системами автоматизованого перекладу та здійснювати оцінку й редагування перекладу, враховуючи лексико-семантичні, морфолого-синтаксичні, стилістичні, орфографічні, пунктуаційні й функціонально-прагматичні аспекти, а також явища міжмовної інтерференції [7].

Наприклад: *У них було багато-багато вражень. – They had many, many impressions. А не: They had many-many impressions; However, she bought pears,*

plums, apples, apricots, etc. – Однак вона купила груші, сливи, яблука, абрикоси тощо. А не: Однак, вона купила груші, сливи, яблука, абрикоси, тощо; *They spoke of duty and morality and loyalty and creed.* – Вони говорили про обов'язок і мораль, і вірність, і переконання. А не: Вони говорили про обов'язок і мораль і вірність і переконання; *Вона працювала в цій групі аніматором.* – *She worked as a facilitator for the group.* А не: *She worked as an animator for the group.*

Методики навчання письмового перекладу повинні бути різноманітними, адже кожен метод має свої сильні сторони, які дають можливість ефективно працювати з текстами різного характеру, враховуючи специфіку жанру і стилю. Важливим аспектом є контекст, оскільки розуміння ситуації, в якій використовується певне слово або вираз, є ключовим для точного перекладу. Крім того, важливо розвивати когнітивні навички студентів, зокрема через методи, що акцентують на аналізі і вирішенні перекладацьких проблем. Використання реальних текстів і вправ наближених до практики допомагає студентам краще адаптуватися до реальних умов перекладацької діяльності. Прийняття таких підходів дозволяє підготувати висококваліфікованих перекладачів.

Для ефективного застосування методик у навчальному процесі важливо комбінувати різні підходи, орієнтуючись на тип тексту та рівень підготовки студентів. Наприклад, методи когнітивного перекладу можна поєднувати з методами текстового редагування для покращення точності та стилістики. Важливо також здійснювати постійну практику, виконуючи завдання, які наближають студентів до реальних умов роботи. Використання вправ типу зворотного перекладу, тематичного перекладу або аналізу термінів у специфічних текстах дозволяє студентам розвивати аналітичні навички та уникати типових перекладацьких помилок. Крім того, колективне обговорення виконаних перекладів допомагає студентам обмінюватися досвідом, виявляти недоліки та вчитися на помилках.

Щоб покращити методики навчання письмового перекладу, необхідно постійно оновлювати матеріали, враховуючи зміни в мовному середовищі та нові тенденції в перекладацькій практиці. Наприклад, важливо впроваджувати

технології, які використовуються в сучасній професії перекладача, такі як CAT-інструменти або машинний переклад, і адаптувати методики до їх використання. Використання цифрових ресурсів також дозволяє значно підвищити ефективність навчання. Індивідуальний підхід до кожного студента дозволяє краще адаптувати методики до рівня його підготовки та спеціалізації, що також сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу. Окрім того, запровадження реальних проєктів у навчальний процес дозволяє студентам отримати практичний досвід і наблизитися до реальних умов перекладацької діяльності, що є важливим аспектом для розвитку професійних навичок.

Таким чином, застосування різних методик навчання письмового перекладу в поєднанні з інноваційними підходами і технологіями дозволяє значно покращити якість перекладу та підготувати студентів до реальної перекладацької практики.

2.3. Практичні способи покращення загальної філологічної компетентності

Практичне вдосконалення загальної філологічної компетентності є невід'ємною складовою формування професійних навичок сучасного філолога. Ця компетентність охоплює як знання мовної системи, так і вміння використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, адаптуючи мовлення відповідно до контексту та мети спілкування. Для майбутніх фахівців у галузі лінгвістики та перекладу особливо важливо не лише оволодіти мовними нормами, а й вміти аналізувати, інтерпретувати та творчо відтворювати тексти різних жанрів та стилів.

Важливим аспектом є поєднання глибокого розуміння мовних структур із здатністю застосовувати ці знання в реальних перекладацьких завданнях. За словами І. К. Кобякової [10, с. 4], для ефективного розвитку філологічної компетентності необхідно володіти граматичними й лексичними навичками, що дають змогу не лише правильно розуміти вихідний текст, а й передавати його на

іншій мові. Це вимагає не лише теоретичних знань, але й регулярного застосування цих знань на практиці.

Важливе місце у підготовці філолога займає вивчення різних жанрів текстів, що забезпечує багатогранний підхід до перекладу, що вимагає різних методів перекладу, а саме адаптації мовних структур до конкретного контексту. Практичний досвід у цьому випадку дозволяє не тільки засвоїти теоретичні основи, але й набути навичок правильного вибору стратегії перекладу, що відповідає вимогам жанру [53; 91].

Крім того, важливим елементом розвитку філологічної компетентності є вивчення культурних аспектів мови. Д. Б. Турчин доводить, що ефективний перекладач повинен розуміти культурний контекст, у якому існує текст, і здатний адекватно передавати значення з урахуванням культурних відмінностей. Це вимагає від студента знання не тільки лексичних і граматичних структур, а й здатності враховувати культурні відмінності між мовами. Тож міжкультурне навчання є важливою складовою процесу формування філологічної компетентності [36].

У процесі підготовки майбутніх перекладачів застосовуються методи, що забезпечують постійне вдосконалення навичок. Йдеться про необхідність постійної практики через аналіз реальних перекладацьких ситуацій, що дозволяє не лише застосувати знання, а й формувати стратегії перекладу, пристосовані до конкретних завдань. Тому важливим є залучення студентів до практичних завдань, зокрема, перекладу технічних, наукових та художніх текстів, що сприяє розвитку їхньої здатності до креативного й одночасно точного відтворення змісту текстів [44].

Дослідження, проведені Л. М. Черноватим та його колегами, зокрема Н. В. Рябих, Т. В. Ганічевою, С. О. Царьовою, І. П. Ліпко, охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних із двомовністю, мовною свідомістю та процесами, що виникають при перекладі.

Л. М. Черноватий є одним із провідних дослідників у галузі мовної свідомості та перекладу, зокрема в контексті двомовних спільнот. Його роботи зосереджені на вивченні того, як носії двох мов сприймають і обробляють

інформацію в іноземних мовах. Науковець акцентує увагу на тому, як іноземна лексика та граматики інтегруються у свідомість білінгвів і як це впливає на перекладацькі процеси та методи навчання іноземним мовам. Важливими є його дослідження, що стосуються того, як різні мовні системи взаємодіють у свідомості двомовної особи і як це позначається на точності та якості перекладу.

Водночас, О. Легка-Пауль [17] досліджує організацію мовного матеріалу в свідомості білінгвів. У своїх працях вона звертає увагу на труднощі, які виникають у процесі навчання іноземним мовам та перекладу через взаємодію двох мовних систем у свідомості мовця; розробляє теоретичні моделі, що допомагають зрозуміти, як дві мовні структури впливають на побудову фраз і висловів у перекладі.

В. І. Карабан [7] аналізує граматичні структури та їх організацію в свідомості двомовних осіб. Його роботи допомагають зрозуміти, як специфіка кожної мови (наприклад, структура синтаксису чи використання граматичних категорій) взаємодіє у свідомості білінгва, що також має значення для процесу перекладу. Наголошується на тому, як ці взаємодії можуть спричинити труднощі при перекладі, що стосується як лексичних, так і синтаксичних елементів.

Крім того, О. М. Калустова [5], дослідниця в галузі термінології та лексикографії, вивчає проблеми перекладу спеціалізованих термінів, зокрема в контексті музикознавства. Її дослідження стосуються складнощів, які виникають при перекладі термінів з однієї сфери знань на іншу, а також методів вирішення цих труднощів. Авторка розробляє підходи до точного та коректного перекладу термінології, що є надзвичайно важливим для підготовки майбутніх перекладачів.

Загалом, дослідження та методичні рекомендації та підручники Л. М. Черноватого та його колег сприяють розвитку теорії перекладу, зокрема в контексті двомовних спільнот. Вони висвітлюють важливі аспекти мовної свідомості, взаємодії двох мовних систем і специфіки перекладу термінології, що є ключовими для розвитку перекладацької практики та підготовки кваліфікованих фахівців у цій галузі.

Акцентується увагу на складнощах, які виникають при навчанні перекладу, зокрема спеціалізованих термінів, і на тому, як фонові інформація, зокрема знання міфології, впливає на переклад. Крім того, важливими є питання когнітивних моделей і стратегій, які використовуються перекладачами в умовах невизначеності, а також роль термінологічних знань у формуванні фахової компетенції майбутніх перекладачів шляхом розширення діапазону фонових і термінологічних знань у навчанні перекладу.

Покращення філологічної компетентності вимагає систематичного підходу, який базується на поєднанні теоретичних знань та практичних завдань. Значну роль у цьому процесі відіграє свідоме ставлення до мовного матеріалу, увага до деталей та готовність до безперервного самовдосконалення. Зокрема, вправи, спрямовані на розвиток перекладацьких навичок, аналіз стилістичних особливостей текстів та опанування лексичних і граматичних нюансів, є ключовими для досягнення високого рівня володіння мовою.

Практичні способи покращення загальної філологічної компетентності є важливою частиною навчання іноземним мовам, особливо для здобувачів освіти на рівнях від B1 до C2 [67; 108; 110]. Систематичне вдосконалення цих навичок дозволяє студентам не лише покращувати їхні мовні знання, а й розвивати здатність до ефективного перекладу та аналізу текстів різних типів. Розглянемо кілька основних методів та вправ, орієнтованих на рівні володіння мовою, починаючи з B1.

На рівні B1 (середній) студенти вже здатні розуміти тексти на знайомі теми, але їхня здатність до виведення значень та точного перекладу може потребувати покращення. Практика перекладу фраз і простих текстів з рідної мови на іноземну допомагає розвивати розуміння базових граматичних конструкцій та вивчати нову лексику. Студенти можуть працювати над короткими описами, інструкціями або діалогами, де важливим є правильне використання лексики в контексті. Наприклад, переклад речень на зразок *«Я зазвичай відпочиваю на вихідних»* чи *«Ми плануємо поїхати до моря влітку»* дозволяє відпрацювати конструкції, що стосуються часу та дій.

На рівні B2 (вище середнього) студенти можуть працювати з більш складними текстами, такими як статті на загальні або спеціалізовані теми, а також діалоги з багатшими мовними конструкціями. На цьому етапі особливу увагу слід приділяти перекладу фраз, де необхідно враховувати відмінності в культурних контекстах. Наприклад, переклад текстів, пов'язаних з науковою діяльністю або сучасними проблемами суспільства, дає змогу вивчити терміни та професійну лексику. Одним із прикладів може бути переклад тексту на тему екології чи сучасної технології, що вимагає не лише знання лексики, а й уміння передавати точність та контекст.

На рівні C1 (високий) студенти здатні ефективно працювати з текстами, що вимагають глибокого розуміння та точності. Це включає переклад художніх творів, наукових статей та офіційних документів. Однією з вправ може бути переклад літературних уривків, де важливими є не тільки мовні конструкції, а й передача авторського стилю. Такі вправи сприяють розвитку творчого підходу до перекладу та дозволяють студентам працювати над збереженням емоційного забарвлення тексту. Важливою частиною роботи на цьому рівні є аналіз контексту та виведення значень слів, що мають багатозначність, особливо в професійній термінології або в гумористичних та іронічних текстах. Практика перекладу текстів таких авторів, як Джонатан Свіфт або Джордж Орвелл, є прикладом вправ для рівня C1, де слід зберігати точність і передавати атмосферу оригіналу.

На рівні C2 (професійний) студенти здатні працювати з високоспеціалізованими текстами та здійснювати точний переклад навіть у найскладніших контекстах. Це може включати юридичні, економічні, технічні та наукові тексти, де важливо не лише знати слова, але й розуміти юридичні або наукові принципи та правильно їх передавати. Практичні вправи на цьому рівні можуть включати переклад правових текстів, таких як договори або судові рішення, де потрібна абсолютна точність у відображенні юридичних термінів. Наприклад, вправи, що включають переклад документів міжнародних організацій, таких як ООН або ЄС, допомагають студентам не лише освоїти спеціалізовану лексику, а й удосконалити навички роботи з правовими концепціями. Важливим є

також вивчення різних стилістичних варіантів перекладу, наприклад, від вибору офіційного або нейтрального тону до застосування юридичної термінології.

На будь-якому рівні мовної компетентності варто приділяти увагу варіантам перекладу, а коли йдеться про рівень високий (C1) та професійний (C2), а також для їх досягнення, то варто приділяти увагу зіставленню перекладів, які є лексико-стилістично й граматично правильними, але все ж спонукають здобувачів освіти замислитись, чому один переклад варто обрати як більш влучний і доречний, особливо коли йдеться про різні форми й стратегії перекладу.

Наприклад, усний перекладач-синхроніст не має змоги суттєво реструктуризувати речення, а тому варто застосовувати вправи на спрощення й віднайдення граматичної основи на початку: *Для масової політичної свідомості характерні два типи голосування. – Public political consciousness admits two types of voting; У роботі Конгресу взяли участь представники українських молодіжних організацій. – The Congress was attended by representatives of Ukrainian youth organizations.*

Загалом варто приділяти увагу зіставленню й аналізу перекладів, як-от у наведеній нижче таблиці.

Таблиця 2.3. Вправа на зіставлення й аналіз фактично правильних варіантів перекладу

Ukrainian Source	Target Text 1	Target Text 2	Target Text 3
1. Обговорення трьох номінацій пройшло спокійно, сказати б, скоромовкою, і, думається, не тільки тому, що претендентам тут не було альтернативи.	The three nominations were discussed calmly, almost in a rush, and it seems this was not just because the candidates were impeccable.	The three nominations went smoothly, almost hurriedly, and it seems this was not only because there were no other options.	They discussed the three nominations calmly, almost hastily, and it appears this was not just because the candidates had no alternatives.
2. Показові конфлікти й використання компромату часто є засобами політичного виживання.	Showy conflicts and the use of compromising information are frequently means of political survival.	Public conflicts and revealing information are frequent tools of political survival.	Notable conflicts and the use of revealing details often serve as tactics for political survival.
3. Створення арбітражної комісії та проведення трудового арбітражу передбачено трудовим законодавством у разі виникнення конфлікту між трудовим колективом і адміністрацією.	An arbitration commission and labor arbitration are stipulated by labor law in the event of a dispute between the workforce and the administration.	The establishment of an arbitration commission and the conduct of labor arbitration are provided for by labor law in the event of a conflict between the workforce and the administration.	Labor law provides for an arbitration commission and labor arbitration in case of a conflict between the workforce and the administration.

Використання таких методів як створення глосаріїв, навчальних словників або тематичних словників є ефективним для розширення словникового запасу, що є особливо важливим на рівнях C1 і C2. Завдяки створенню власних глосаріїв студенти можуть активно практикувати нові терміни та вирази, зокрема спеціалізовану лексику, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню слів у конкретному контексті. Це також дозволяє заощаджувати час під час виконання перекладу, адже глосарії можна використовувати як готовий ресурс під час роботи над більш складними текстами.

Нормативні стандарти, такі як CEFR (Common European Framework of Reference for Languages), визначають чіткі критерії для кожного рівня володіння мовою, що дозволяє орієнтуватися на досягнення конкретних результатів під час навчання. Наприклад, на рівні B2 студенти повинні вміти розуміти основні ідеї складних текстів на конкретні теми, тоді як на рівні C1 і C2 вимоги до перекладу стають значно вищими і включають вміння працювати з текстами, що потребують глибокого аналізу та точності. Враховуючи ці норми, практичні вправи повинні бути підібрані таким чином, щоб студенти могли досягати максимального розвитку мовної компетентності через конкретні методи та стратегії.

У цьому контексті важливо зазначити, що ефективні способи покращення загальної філологічної компетентності мають охоплювати широкий спектр діяльності: від поглибленого аналізу текстів до створення власних мовних продуктів. Практичні заняття з перекладу, письма, усного мовлення та роботи з фразеологізмами чи ідіомами сприяють зміцненню мовної інтуїції та розширенню мовного репертуару.

Перекладацькі вправи є одним із найефективніших способів вдосконалення мовної компетентності, адже вони поєднують аналітичний підхід до мовних структур із творчим компонентом. Зокрема, переклад з рідної мови на іноземну допомагає глибше зрозуміти граматичні, лексичні й стилістичні особливості іноземної мови, тоді як переклад в інший бік розвиває чуття до природності мовлення у рідній мові. Наприклад, при перекладі фрази «*The project was a turning point in his career*» як «*Цей проєкт став переломним моментом у його кар'єрі*»,

студенти аналізують семантичну й стилістичну еквівалентність. Такі вправи можуть включати адаптацію ідіоматичних виразів, як-от «*beat around the bush*» – «*ходити довкола*», або ж пошук точних відповідників для термінів, що вимагає ретельної роботи з контекстом.

Аналіз текстів є ще одним дієвим методом, що сприяє розвитку критичного мислення та поглибленню знань про мовні норми. Студенти можуть аналізувати тексти різних жанрів та стилів, зокрема наукові статті, художню літературу, офіційні документи тощо. Наприклад, аналіз уривка з роману «*Pride and Prejudice*» для виявлення особливостей синтаксису дозволяє зрозуміти, як автор створює іронію або драматичну напругу. Під час роботи з українськими текстами, такими як уривок з твору Івана Франка, можна акцентувати увагу на використанні архаїзмів і порівняти їх з англійськими відповідниками, що дозволяє поглибити знання про стилістичні функції мовних засобів.

Створення глосаріїв є важливою практикою для закріплення тематичної лексики. Робота з глосаріями дозволяє систематизувати знання, полегшує їхнє запам'ятовування та сприяє автоматизації використання нових слів і виразів. Наприклад, створюючи глосарій з юридичної термінології, студенти можуть записувати такі пари, як «*plaintiff*» – «*позивач*» або «*bail*» – «*застава*», додаючи пояснення та приклади вживання цих термінів у реченнях. Крім того, корисним є залучення тематичних глосаріїв під час підготовки до перекладу спеціалізованих текстів, таких як медичні чи технічні документи.

Інші форми роботи з мовним матеріалом можуть включати участь у дебатах, написання есе, складання резюме текстів або ж створення власних текстів. Така діяльність дозволяє студентам вдосконалювати не лише мовні навички, а й розвивати комунікативну компетентність. Наприклад, завдання переписати уривок з художнього твору у стилі наукового тексту або скласти діалог між персонажами з двох різних культур допомагає опрацювати як лексичні, так і прагматичні аспекти мови.

Однією з важливих технік є порівняльний аналіз текстів оригіналу та перекладу. Наприклад, англійське речення «*Her presence was like a balm to his*

troubled soul, soothing and reassuring» у перекладі на українську може звучати як «Її присутність була, мов бальзам на його стривожену душу, заспокійлива й обнадійлива». Важливо не лише зберегти зміст, а й передати емоційний тон висловлювання.

Читання літератури в оригіналі також сприяє вдосконаленню мовної інтуїції. Робота з текстами допомагає розвивати чутливість до синтаксичних конструкцій та стилістичних відтінків. Наприклад, у романах Вірджинії Вулф чи Джеймса Джойса можна зустріти такі зразки: «*The waves surged in, rhythmic, relentless, their thunderous roar echoing in the caverns of his mind*». Для перекладу цього речення як «Хвилі накочувалися, ритмічні, невблаганні, їхній гуркіт лунав у печерах його свідомості» необхідне вміння зберігати баланс між лексичною точністю та естетикою тексту.

Іншим дієвим методом є письмові вправи, зокрема створення парафразів або трансформація стилю тексту. Наприклад, трансформувати формальне «*The proposal was met with widespread acclaim among the academic community*» у менш офіційне «Цю пропозицію схвально сприйняли у наукових колах». У таких вправах увага приділяється гнучкості мовного вираження та збереженню сенсу.

Велике значення має практика перекладу ідіом, крилатих висловів та фразеологізмів. Наприклад, переклад «*To add insult to injury, they dismissed her concerns as irrelevant*» як «На додачу до всіх образ, її занепокоєння відкинули як несуттєве» демонструє складність відтворення ідіоматичності у міжмовній передачі.

Практика написання есе або аналізу текстів також сприяє глибшому розумінню стилістики. Наприклад, аналіз перекладу фрази «*Time and tide wait for no man*» як «Час і приплив не чекатимуть нікого» допомагає зрозуміти, як мовні одиниці відображають культурний контекст.

Окрім роботи з текстами, корисним є вивчення транскриптів публічних виступів або академічних лекцій. Наприклад, вивчення й переклад таких фрагментів: «*Our greatest glory is not in never falling, but in rising every time we fall*» – «Наша найбільша слава полягає не в тому, щоб ніколи не падати, а в тому, щоб

підніматися щоразу після падіння», дозволяє не лише опанувати складні синтаксичні структури, але й засвоїти риторичні прийоми.

Також слід практикувати створення двомовних глосаріїв, які охоплюють лексему, контекст її вживання та приклади перекладу. Наприклад: «*To take something with a grain of salt*» – «Сприймати щось зі скептицизмом»; «*Barking up the wrong tree*» – «Шукати не там, де потрібно».

Систематична робота з такими вправами допомагає досягти високого рівня володіння мовою, поглибити розуміння культурних реалій і розвинути критичне мислення. Філологічна компетентність перекладача формується через інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, що ґрунтуються на розумінні мовних структур, жанрових особливостей текстів та культурних відмінностей. Це є основою для ефективної роботи в умовах реального перекладацького процесу, що забезпечує точність і адекватність перекладу.

Для філологів важливо мати чітке розуміння методологічних аспектів навчання мовних навичок, зокрема в контексті перекладу, інтерпретації, лінгвістики та інших мовних дисциплін. Адекватно підібрані вправи можуть значно покращити ефективність навчання, допомогти студентам опанувати складні мовні явища і вдосконалити їхні професійні навички. У цьому контексті, різноманітні вправи та методики, орієнтовані на практичне застосування мовних знань, є незамінними інструментами для розвитку всіх аспектів мовної компетенції.

Одним із основних завдань методики навчання є розвиток навичок фонетики та фонології, що включає вправи на слухове сприйняття звуків та їх артикуляцію. Ці навички допомагають студентам правильно вимовляти звуки, відрізняти їх у різних контекстах і працювати з транскрипціями. Наприклад, у вправі на мінімальні пари (наприклад, *bit* і *beat*) студентам пропонується слухати та вимовляти слова, намагаючись розрізнити звуки, які змінюють значення.

Крім того, граматики є важливим аспектом, що вимагає особливої уваги. Вправи на практичне застосування граматичних правил, а також на усвідомлення помилок і способів їх виправлення, дозволяють студентам краще засвоїти структурні особливості мови. Наприклад, для відпрацювання умовних речень,

студенти можуть виконувати вправи на трансформацію умовних конструкцій з першого типу в третій і навпаки, що вимагає глибшого розуміння відмінностей у їх значеннях та використанні.

Лексика є фундаментом для вільного володіння мовою, і вправи, спрямовані на її активне застосування в реальних ситуаціях, допомагають закріпити знання. Студенти повинні мати можливість використовувати нову лексику в контекстах, що наближені до реальних життєвих ситуацій. Для цього можуть бути використані вправи на створення діалогів, де учні повинні вжити певні нові слова або фрази в специфічних ситуаціях, наприклад, *“Could you please explain the difference between ‘economic’ and ‘economical’ in a business context?”*

Щодо розвитку навичок читання, важливими є вправи на аналітичне та критичне сприйняття текстів, що дозволяє студентам краще розуміти зміст і аналізувати його. Наприклад, вправи на інтерпретацію ідей автора у статтях про актуальні соціальні проблеми, де студенти повинні виокремити основні тези тексту і аргументувати їх відповідно до наданого контексту.

У навчанні також важливо приділяти увагу розвитку навичок аудіювання та говоріння. Використання аудіоматеріалів і інтерактивних вправ дає змогу студентам поліпшити слухове сприйняття та адаптуватися до реальних ситуацій спілкування. Наприклад, прослуховування запису публічного виступу на тему змін клімату, після чого студенти повинні відповісти на питання про деталі виступу та виділити ключові аргументи.

Розвиток стилістичних та прагматичних навичок дозволяє студентам правильно використовувати мову залежно від ситуації, в яких вони перебувають. Для цього застосовуються різноманітні методи, зокрема ролеві ігри, які імітують реальні соціальні та професійні ситуації. Приміром, студенти можуть виконувати ролеві вправи, в яких їм необхідно працювати в командах для вирішення конфлікту на роботі, використовуючи належні стилістичні засоби в офіційному та неформальному контекстах.

Окрему увагу слід приділяти розвитку навичок перекладу та інтерпретації. Виконання вправ, що зосереджуються на аналізі вихідних текстів і застосуванні

перекладацьких стратегій, допомагає студентам розвивати точність і швидкість перекладу, а також здатність аналізувати текст на предмет його стилістичних та семантичних особливостей. Наприклад, студенти можуть виконувати вправи з перекладу юридичних текстів, де вони мають правильно передати юридичні терміни та структури, при цьому дотримуючись відповідних мовних норм.

Використання сучасних технологій, таких як програми для перекладу та пам'яті перекладу, стає важливою складовою цього процесу, оскільки вони допомагають студентам опанувати професійні інструменти. Наприклад, у вправі з використанням Trados або memoQ студенти можуть перекладати великий текст, використовуючи функції автоматичного доповнення та пам'яті перекладу, що дає змогу тренувати їх у роботі з великими обсягами інформації.

Навчання інтерпретації, зокрема послідовної, передбачає використання вправ, що стимулюють швидке мислення, навички роботи під час стресових ситуацій, а також тренування на точність та швидкість передачі інформації. Однією з вправ може бути симуляція прес-конференції, де студентам потрібно швидко перекладати виступи спікерів, що відразу змінюють тему, зберігаючи точність та контекстуальну відповідність.

Важливим є також розвиток навичок управління стресом під час перекладацьких та інтерпретаційних завдань, що може бути досягнуто через симуляції реальних ситуацій та вправи з тимчасовими обмеженнями. Наприклад, студенти можуть виконувати вправи на переклад під час обмеженого часу, де вони мають швидко знаходити рішення для складних мовних ситуацій, що дозволяє тренувати їх у швидкому прийнятті рішень.

Крім того, вправи на використання синонімів та антонімів, перефразування та сумування є надзвичайно важливими для розвитку мовної гнучкості, що особливо важливо в перекладі. Так, студентам можна дати завдання на переклад фрагментів тексту, де потрібно замінювати деякі слова синонімами або правильно використовувати антоніми для створення стилістично відповідного тексту.

Також значення мають вправи на стилістичний аналіз, що допомагають студентам розвивати навички відповідного вибору лексичних і стилістичних

засобів для різних текстів. Для цього студенти можуть аналізувати рекламні матеріали, де необхідно звертати увагу на ефективність використання стилістичних засобів для привернення уваги до товару чи послуги.

Останнім часом значну увагу приділяють застосуванню цифрових інструментів і онлайн-ресурсів у навчанні, що сприяє розвитку перекладацької та інтерпретаційної компетенції через використання спеціалізованих баз даних, програм і онлайн-курсів. Для цього можна використовувати онлайн-платформи, де студенти мають доступ до актуальних текстів для перекладу або інтерпретації, що дозволяє їм постійно оновлювати свої знання і знайомитись з новими тенденціями в сфері перекладу й лінгвістики.

Висновок про практичні способи покращення загальної філологічної компетентності полягає в тому, що для досягнення високого рівня володіння мовою необхідно використовувати різноманітні підходи та методи, які сприяють не лише розвитку теоретичних знань, але й практичних навичок. Це включає в себе активне застосування перекладацьких вправ, аналіз текстів, роботу з глосаріями, а також інтеграцію різних типів мовної діяльності, таких як письмовий і усний переклад, редагування, створення власних текстів на іншій мові тощо. Застосування різних вправ на різних рівнях володіння мовою дозволяє студентам не лише закріплювати знання, але й розвивати здатність адаптувати мову до різних комунікативних ситуацій, враховуючи культурні та контекстуальні особливості. Це дозволяє не тільки підвищити рівень мовної компетентності, але й допомогти студентам здобути необхідні навички для професійної діяльності в галузі перекладу та філології загалом.

2.4. Практичні способи покращення перекладацької компетентності

Дослідження в галузі перекладацької компетентності та методики навчання перекладу протягом останніх десятиліть активно розвиваються завдяки зусиллям багатьох вчених, зокрема Л. М. Черноватого, який є одним із основних авторів, що вплинули на формування теоретичних і практичних аспектів цієї теми. Він

зосередився на типології вправ, які сприяють розвитку основних перекладацьких навичок, і на детальному описі методичних підходів, що допомагають студентам вивчати та вдосконалювати професійний переклад.

Автори українських підручників та навчальних посібників підкреслюють важливість вправ для розвитку галузевих навичок перекладу, що сприяють формуванню компетенцій у спеціалізованих областях, таких як технічний, юридичний, медичний і науковий переклад, орієнтуючись на ефективність вправ на кожному етапі навчання, починаючи від аналізу оригінальних текстів і закінчуючи відпрацюванням навичок швидкого перекладу з аркуша або усного перекладу в реальному часі.

Практичні способи покращення перекладацької компетентності включають різноманітні підходи, що дозволяють студентам вдосконалювати свої навички в процесі виконання перекладацьких завдань, зокрема на рівнях від B1 до C2. Для ефективного розвитку перекладацької компетентності важливо використовувати різні методи та стратегії, які сприяють поліпшенню точності, адекватності перекладу, а також розвитку вміння адаптувати текст до культурних, мовних і комунікативних вимог.

На рівні B1 (середній) студенти вже здатні виконувати базові перекладацькі завдання, такі як переклад текстів, що містять прості мовні конструкції і звичні теми. Для цього доцільно застосовувати вправи, які включають переклад коротких діалогів, побутових текстів, а також простих інформаційних статей. Основною метою на цьому рівні є розвиток навичок правильного використання граматичних структур, базової лексики та контекстуального значення слів. Здобувачі освіти повинні працювати над перекладом речень, що містять типові мовні конструкції, наприклад: *Я ходив до магазину, щоб купити хліб – I went to the store to buy bread.* Такі вправи дозволяють не лише вдосконалювати граматику, але й сприяють розвитку усвідомленого вибору лексики та формулювань.

На рівні B2 (вище середнього) студенти можуть працювати з більш складними текстами, такими як статті на наукові чи професійні теми, що вимагають більш глибокого розуміння контексту та культурних відмінностей.

Переклад таких текстів вимагає врахування тонкощів лексики і стилістики, а також правильного розуміння термінів та виразів, що застосовуються в специфічних сферах, наприклад, у медицині, праві чи техніці. Важливими вправами є переклад текстів, що містять складніші фрази або терміни, як, наприклад, *Технології, які забезпечують нові можливості для розвитку*, де студент повинен зрозуміти значення терміна *technologies that provide new opportunities for development* та правильно передати його в іншомовному контексті. Крім того, студенти повинні розвивати здатність працювати з відмінностями у стилістичних особливостях обох мов, що особливо важливо при перекладі неформальних чи ділових комунікацій.

На рівні C1 (високий) студенти повинні здатись перекладати тексти більш високого рівня складності, наприклад, літературні твори, наукові дослідження або офіційні документи. На цьому етапі особливу увагу потрібно звертати на точність передачі значень, збереження оригінального стилю і структури, а також здатність до адаптації тексту до мовних вимог цільової аудиторії. Практичні вправи можуть включати переклад уривків з художньої літератури або публіцистики, де важливо зберегти емоційне забарвлення та авторський стиль. Наприклад, переклад тексту, що містить метафори чи іронію, потребує більш глибокого аналізу і вибору найбільш адекватного лексичного еквівалента, такого як: *The storm raged outside, but inside, there was peace – Буревій лютував надворі, але всередині панував спокій*. Важливо, щоб студент не лише здійснив буквальний переклад, але й зберіг емоційний вплив на читача.

На рівні C2 (професійний) перекладацька компетентність повинна бути на високому рівні, що дозволяє виконувати складні переклади без втрат у змісті чи стилі. Вправи на цьому рівні можуть включати переклад юридичних, економічних або технічних текстів, де важлива точність і правова або технічна грамотність. Студенти повинні володіти здатністю до роботи з багатозначними словами, фразами і конструкціями, а також адаптації стилю відповідно до особливостей цільового тексту. Наприклад, переклад юридичних контрактів або дипломатичних документів вимагає досконалого знання термінології і стилістичних норм, що

притаманні цій сфері. Текст, такий як: *The parties hereto agree to the terms outlined in this agreement*, має бути точно перекладений, враховуючи юридичні нюанси в українській юридичній практиці: *Сторони цього Договору погоджуються із зазначеними умовами*. Важливо, щоб студенти на цьому рівні вміли адаптувати переклад до юридичної культури та практики цільової мови.

Крім того, для всіх рівнів важливо використовувати такі методи як створення глосаріїв та термінологічних баз, що дозволяють студентам працювати з професійними та специфічними термінами в обраній галузі. Це дозволяє значно підвищити точність і ефективність перекладу, а також зменшити час, необхідний для пошуку термінів у словниках чи інших джерелах. Робота з такими ресурсами сприяє не лише розвитку перекладацької компетентності, а й формуванню навичок пошуку і аналізу нової інформації. Водночас варто зазначити, що на рівнях C1 та C2 важливим є вміння самостійно вирішувати складні ситуації при перекладі, що не має очевидних відповідників у цільовій мові.

Таблиця 2.4. Вправа на редагування перекладу

English Source Text	Ukrainian Translation	Edited Translation
In the open-hearth process for steelmaking, the furnace is a long, narrow, somewhat rectangular structure with an arched roof, lined with refractory brick.	У мартенівському процесі виробництва сталі піч являє собою довгу вузьку, дещо прямокутну конструкцію з арочним дахом, облицьовану вогнетривкою цеглою.	<i>За мартенівською технологією сталеваріння піч, викладена вогнетривкою цеглою, є довгою, вузькою, високою прямокутною конструкцією зі склепінчастим дахом.</i>
A series of doors across the front of the furnace provide access to the hearth, where raw materials are added, or	Серія дверцят через передню частину печі забезпечує доступ до поду, куди додають або «завантажують» сировину,	<i>Декілька отворів у передній частині печі забезпечують доступ до топки, зокрема для завантаження сировини в</i>

<p>“charged,” and the molten metal is of measured quantities of tested during refining. The charge consists limestone, iron ore, scrap metal, and liquid pig iron.</p> <p>These materials are melted and refined by the action of the long, hot flames projected by the gas or oil burners at each end of the furnace.</p> <p>A typical open-hearth shop may have ten or more furnaces operating at the same time.</p>	<p>а розплавлений метал перевіряється під час рафінування.</p> <p>Шахта складається з вапняку, залізної руди, металобрухту та рідкого чавуну.</p> <p>Ці матеріали розплавляються та очищаються під дією довгого гарячого полум’я, що виділяється газовими або масляними пальниками на кожному кінці печі.</p> <p>Типовий мартенівський цех може мати десять і більше печей, які працюють одночасно.</p>	<p><i>певних пропорціях і перевірки розплавленого металу під час рафінування.</i></p> <p><i>Шихта</i> складається з вапняку, залізної руди, металобрухту та рідкого чавуну.</p> <p>Ці матеріали розплавляються та очищаються під дією <i>струменів</i> гарячого полум’я, що <i>продукуються</i> газовими або масляними <i>форсунками</i> на кожному <i>боці</i> печі.</p> <p>Типовий мартенівський цех може мати <i>навіть понад</i> десять <i>печей</i>, які працюють одночасно.</p>
--	---	---

Загалом, методи та вправи для покращення перекладацької компетентності повинні бути адаптовані до рівня мовної підготовки студентів, і включати різноманітні види перекладу: текстовий, усний, адаптований. Вони допомагають не лише покращити перекладацькі навички, але й сприяють розвитку глибокого розуміння мовних і культурних аспектів обох мов.

2.5. Рівні та способи тестування перекладацької компетентності

Тестування перекладацької компетентності є важливим етапом у навчанні перекладачів, оскільки воно дозволяє оцінити не лише знання теоретичних аспектів, а й практичні навички, необхідні для виконання професійних завдань.

Тестування перекладацької компетентності є важливою складовою навчального процесу, оскільки воно дозволяє оцінити рівень підготовки студентів і їх здатність виконувати різні перекладацькі завдання [3; 35].

Важливим аспектом є також диференціація вправ за рівнями складності, що дозволяє перевіряти компетентність перекладачів на різних етапах навчання. На початковому рівні перевіряються базові знання мовних структур і термінології. На середньому рівні оцінюються здатності працювати з текстами середньої складності, що включають спеціалізовані терміни та складні синтаксичні конструкції. Високий рівень передбачає роботу з текстами високої складності, які потребують глибокого знання галузі, таких як наукові чи юридичні матеріали.

На сучасному етапі навчання перекладу йдеться також про використання CAT-інструментів (наприклад, Trados, memoQ) для підвищення ефективності роботи перекладача за допомогою термінологічних баз та пам'яті перекладів у автоматизованих системах. Це дозволяє не тільки оцінювати точність перекладу, а й враховувати швидкість виконання завдання та здатність працювати з технічними інструментами.

Є кілька підходів і класифікацій тестування, запропонованих дослідниками у галузі перекладознавства, що дозволяють систематизувати методи і способи перевірки перекладацьких навичок [63; 67; 108; 110]. Класифікації тестування перекладацької компетентності можна поділити на кілька основних категорій. Одна з них – це поділ тестів за типами перекладу, зокрема письмовий та усний переклад. Письмове тестування включає оцінку точності та граматичної правильності перекладу письмових текстів різних жанрів і складності, тоді як усне тестування охоплює послідовний і синхронний переклад. Інша класифікація базується на рівнях складності, де виділяються базовий, середній та високий рівні

тестування, кожен з яких передбачає певний рівень складності текстів та завдань для перекладача.

Тести для перекладачів також можуть бути поділені за видами тестування: тестування знань, тестування навичок та кейс-тестування. Тестування знань орієнтоване на перевірку теоретичних знань студентів з лексики, граматики, термінології. Тестування навичок передбачає перевірку практичних перекладацьких умінь, таких як точність перекладу, швидкість роботи та здатність правильно інтерпретувати текст, що використовується для перевірки здатності перекладача працювати з реальними текстами у різних умовах.

Тож тестування перекладацької компетентності є багатограним процесом, що включає різні методи та інструменти для оцінки навичок перекладачів. Від простих тестів на перевірку лексичних знань до складних тестів за допомогою комп'ютерних технологій – усі ці підходи дозволяють отримати комплексну оцінку професійних навичок майбутнього перекладача.

Рівні та способи тестування перекладацької компетентності можуть варіюватися залежно від цілей навчання, типу перекладу (усного, письмового, технічного, юридичного, медичного тощо), а також від стадії навчального процесу.

Тестування на базовому рівні зазвичай охоплює фундаментальні знання з граматики, лексики, синтаксису, а також загальні навички перекладу з однієї мови на іншу. Студенти повинні продемонструвати здатність правильно перекладати прості тексти, що не вимагають спеціалізованих знань. Це може бути тест на розуміння тексту, на виконання базових вправ з перекладу, які включають переклад слів і коротких фраз або речень.

Тестування на середньому рівні включає більш складні тексти, що містять специфічну лексику та вирази, які вимагають певного рівня знань і навичок перекладу. Студент повинен вміти працювати з контекстом, відбирати правильний лексичний варіант і використовувати граматичні конструкції, які відповідають мовним стандартам обох мов. Тут можуть використовуватися тексти з певних галузей, наприклад, економіка, культура, соціальні науки.

На високому рівні тестування фокусується на перевірці здатності перекладача працювати з більш складними текстами, такими як юридичні, наукові, технічні або медичні матеріали. Студенти повинні продемонструвати глибоке розуміння специфіки тексту, зокрема термінології та стилістичних особливостей, а також вміння застосовувати спеціалізовані стратегії перекладу. Це може бути тест на складання точного перекладу з урахуванням усіх нюансів галузевого контексту.

Тестування на професійному рівні полягає у відтворенні реальних умов роботи перекладача. Воно включає складні багатогранні завдання, що можуть включати усний переклад, переклад з аркуша, редагування та коректування текстів. Студенти повинні не лише правильно перекладати, але й ефективно працювати під тиском часу, дотримуючись вимог замовника та стандартизації.

Тестування перекладацької компетентності є ключовим етапом у визначенні професійних здібностей перекладачів та їх потенціалу в сфері мовного перекладу. Цей процес корисний як для найму нових фахівців, так і для оцінки продуктивності та подальшого професійного розвитку. Тестування проводиться кваліфікованими фахівцями, до яких належать досвідчені перекладачі, лінгвісти, викладачі перекладознавства, а також експерти у відповідних галузях спеціалізації. Крім того, до процесу можуть долучатися фахівці з використання технологій автоматизованого перекладу (CAT-інструментів) та менеджери проєктів, які оцінюють відповідність завдань вимогам ринку.

Основні аспекти тестування включають: 1) граматику та лексику – перевірку знання мовних правил, лексичної точності та структурної грамотності; 2) культурну компетентність – оцінку здатності перекладача враховувати культурні особливості вихідної та цільової мов; 3) спеціалізовану компетентність – перевірку знань у певній галузі (медицина, технології, юриспруденція); 4) стильову компетентність – здатність працювати зі стилем текстів різних жанрів (офіційні документи, наукові статті, художні тексти).

Методи тестування включають різноманітні підходи: письмовий переклад для оцінки точності, стилю і лексики; усний переклад, що вимагає миттєвої

реакції та ораторських навичок; галузеві тести для спеціалізованих завдань у конкретних сферах; роботу з технологіями для перевірки навичок користування перекладацькими програмами; експертну оцінку, де залучаються фахівці для перевірки робіт або проведення співбесід. Крім цього, практичні завдання передбачають виконання реальних перекладів для оцінки навичок на практиці, а сертифікаційні іспити використовуються для підтвердження кваліфікації на основі стандартизованих тестів.

Серед основних проблем тестування виділяються: об'єктивність оцінювання, нестандартизованість критеріїв, нереалістичні завдання, мовні відмінності, відсутність контексту, технічні проблеми та недооцінка реальних навичок. Для вирішення цих проблем необхідно застосовувати чіткі та об'єктивні критерії оцінки, використовувати автентичні завдання, залучати кваліфікованих експертів, комбінувати різні методи оцінювання, а також аналізувати попередні роботи й надавати конструктивний зворотний зв'язок для подальшого розвитку перекладачів.

Способи тестування перекладацької компетентності – це методи та інструменти, які використовуються для оцінки рівня знань і навичок перекладачів у процесі їхнього навчання або професійної діяльності. Вони дозволяють визначити здатність перекладача ефективно виконувати переклади з різних мов, зберігаючи точність, адекватність та стилістичну відповідність оригіналу.

Тестування на основі письмового перекладу: один із найбільш поширених способів тестування перекладацьких навичок – це письмове тестування, де студент отримує текст для перекладу. Тести можуть бути як стандартними (задачі з загальним текстом), так і спеціалізованими (наприклад, юридичні або технічні тексти). Задача полягає в тому, щоб правильно передати зміст оригіналу, зберігаючи всі важливі нюанси та вірно використовуючи термінологію.

Тестування на основі усного перекладу: цей спосіб тестування фокусується на перевірці навичок усного перекладу, зокрема послідовного або синхронного перекладу. Студент повинен перекладати безпосередньо в процесі слухання оригіналу, що дозволяє перевірити його здатність швидко реагувати та передавати зміст з одного мовного каналу на інший у реальному часі. Зазвичай цей вид

тестування проводиться в умовах, наближених до реальних, наприклад, на конференціях або в рамках перегляду відео з подальшим перекладом.

Комп'ютерне тестування (CAT-тести): використання комп'ютерних програм для тестування перекладацької компетентності є одним із інноваційних способів. Програми для перекладу, такі як Trados Studio або memoQ, дозволяють оцінювати здатність студента працювати з САТ-інструментами (computer-assisted translation). Це тестування може включати в себе завдання на переклад із використанням пам'яті перекладів, перевірку на автоматичне коригування перекладів і оцінку якості виконаного завдання.

Тестування на основі редагування та коректури: це метод тестування, який орієнтований на перевірку здатності перекладача працювати з уже готовими перекладами, виявляти помилки, адаптувати текст для цільової аудиторії, а також коригувати стилістичні або термінологічні неточності. Такий вид тестування дозволяє оцінити здатність студента до роботи в ролі редактора та коректора.

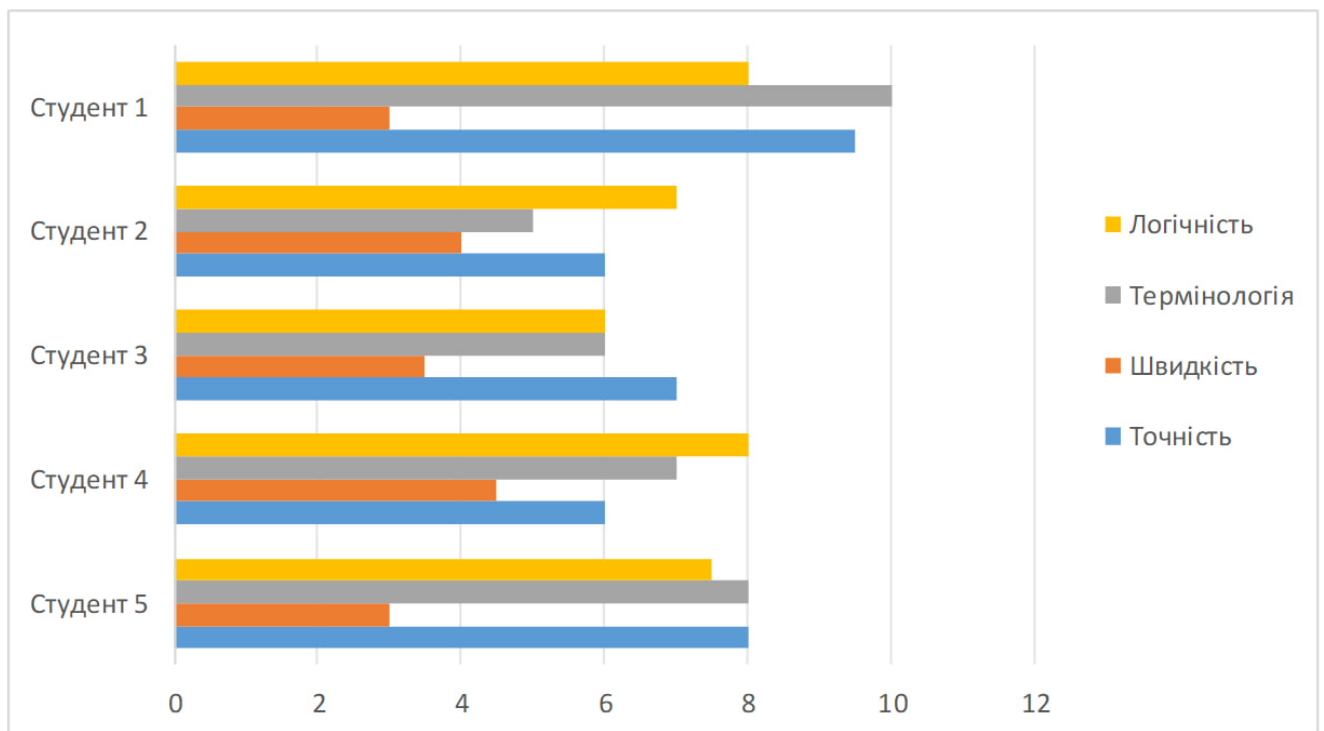
Тестування за допомогою кейс-методу: кейс-метод полягає в тому, щоб студенти вирішували конкретні проблеми, що можуть виникати під час виконання перекладу в реальному житті. Це може бути завдання на переклад комунікаційних матеріалів для міжнародної компанії або переклад документації для юридичних осіб. Такі кейси дозволяють оцінити здатність студента до аналізу ситуації, вибору стратегії перекладу та управління часом.

Оцінка перекладацької компетентності через портфоліо: один зі способів тестування перекладацької компетентності – це створення та оцінка портфоліо студентів, в якому зібрані їх переклади та інші роботи протягом навчання. Портфоліо дозволяє відстежувати динаміку розвитку перекладацьких навичок, звертаючи увагу на етапи підготовки до роботи та розуміння власних сильних і слабких сторін.

Під час тестування перекладацької компетентності в навчальних умовах важливо усунути психологічну напруженість, пояснивши, що результативність тесту залежить від низки параметрів, таких як логічність, знання термінології, швидкість і точність. Розуміння студентами цих критеріїв допомагає зосередитися на конкретних аспектах роботи, що сприяє підвищенню впевненості та зниженню

стресу. Логічність забезпечує послідовність і правильну передачу змісту тексту, тому студентам слід наголошувати на важливості аналізу структури тексту оригіналу та адаптації її до цільової мови. Знання термінології має ключове значення, особливо у спеціалізованих текстах, і під час тестування важливо оцінювати здатність студента правильно застосовувати відповідну термінологію. Швидкість виконання завдання також враховується, але не повинна бути пріоритетом на шкоду якості. Тестування має стимулювати студентів знаходити баланс між швидкістю виконання та точністю. Точність у тестах оцінюється як здатність передати зміст оригіналу без спотворень і відповідно до контексту. Важливо, щоб під час тестування викладачі створювали атмосферу підтримки, акцентуючи увагу на тому, що помилки є частиною навчання, а тест спрямований не лише на перевірку знань, а й на виявлення напрямків для вдосконалення. Такий підхід було застосовано нами під час асистентської практики на занятті з перекладу тематичних з української мови англійською. Розглянемо показники в таблиці, наведеній далі.

Таблиця 2.5. Результати тестування перекладацької компетентності здобувачів вищої освіти в навчальних умовах

За результатами тестування **Студент 1** демонструє високі показники логічності (9), термінології (10) та точності (9), проте має низьку швидкість (4), то варто зосередитись на покращенні темпу роботи. **Студент 2** показує середні результати: логічність – 7, точність – 7, термінологія – 5, швидкість – 4, а тому основна увага має бути приділена термінологічній підготовці та підвищенню швидкості. **Студент 3** відзначається хорошою логічністю (8) і точністю (8), але термінологія (6) та швидкість (4) потребують вдосконалення, тож необхідно балансувати якість і темп перекладу. **Студент 4** має високі показники логічності (9) та точності (8), задовільний рівень термінології (7), але швидкість (5) нижча, тож рекомендовано працювати над темпом виконання завдань. **Студент 5** демонструє середні результати: логічність – 6, термінологія – 7, точність – 7, швидкість – 4, а тому основний акцент слід зробити на розвитку швидкості та логічності. **Загальний висновок** – найслабшим критерієм у більшості студентів є **швидкість**; сильні сторони – логічність та точність. Отже, **рекомендовано** впроваджувати вправи на підвищення темпу роботи й термінологічної компетентності.

Рівні та способи тестування перекладацької компетентності сприяють не лише перевірці знань і вмінь студентів, а й розвитку важливих професійних навичок, таких як здатність до швидкого аналізу, прийняття рішень у реальному часі та здатність працювати з різними текстами і технологіями. Це забезпечує підготовку майбутніх перекладачів до роботи в умовах постійних змін і глобалізації, де їхні навички повинні бути не лише висококваліфікованими, але й адаптованими до нових вимог.

Висновки до розділу 2

Методики навчання письмового перекладу вимагають комплексного підходу, який охоплює теоретичні, практичні та технологічні аспекти цієї діяльності. Основною метою є розвиток здатності студента ефективно передавати смисл, стиль та специфіку оригінальних текстів на цільову мову. Найбільш ефективними є методи,

що поєднують формальні теоретичні знання з активним виконанням практичних завдань. Це включає вправи на аналіз тексту, на розвиток лексичної і граматичної компетентності, а також застосування різноманітних перекладацьких стратегій. Крім того, важливою складовою є використання комп'ютерних засобів і САТ-інструментів, що значно підвищують ефективність навчання.

Покращення загальної філологічної компетентності є основою для успішного розвитку перекладацьких навичок. Це передбачає активну роботу над розширенням лексичного запасу, вдосконаленням граматичних навичок та розвитку здатності аналізувати і розуміти мовні конструкції. Для досягнення цієї мети ефективними є різні методи: читання оригінальних текстів, написання есе та творчих робіт, аналіз лексичних і граматичних конструкцій. Крім того, важливою є робота з автентичними текстами, яка допомагає студентам зрозуміти реальний контекст використання мовних форм і структури.

Для покращення перекладацької компетентності необхідно активно впроваджувати практичні вправи, що дозволяють студентам відточувати навички перекладу в реальних умовах. Це може включати роботу з текстами різних жанрів, роботу з текстами з конкретних галузей (наприклад, технічний чи юридичний переклад), а також розвиток навичок адаптації текстів до культурних та комунікативних особливостей цільової аудиторії. Важливим аспектом є вдосконалення навичок критичного аналізу перекладених текстів, що дозволяє визначити помилки та шляхи їх виправлення. Практичне застосування технологій, таких як САТ-інструменти і пам'ятки перекладача, є також важливою складовою цього процесу.

Тестування перекладацької компетентності має важливу роль у оцінці рівня підготовки студентів та їх готовності до професійної діяльності. Різні рівні тестування охоплюють як теоретичні знання, так і практичні навички. Для оцінки письмового перекладу застосовуються різноманітні методи тестування, серед яких тестові завдання, переклад текстів на різні теми, аналіз граматичних і лексичних помилок, а також оцінка точності та адекватності перекладу. Важливою частиною тестування є використання ситуаційних завдань, які

відображають реальні умови перекладацької діяльності. Це дозволяє виявити не лише теоретичні знання, а й здатність до практичного застосування навичок у реальних умовах.

Таким чином, формування перекладацької компетентності є складним та багатограним процесом, що вимагає поєднання теоретичних знань, практичних навичок та активної роботи над філологічною підготовкою студентів. Всі розглянуті аспекти взаємопов'язані і сприяють розвитку якісних перекладацьких навичок, що є основою для професійної діяльності майбутніх перекладачів.

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

3.1. Типові складові підручників з усного перекладу

Підручники з усного перекладу є важливими ресурсами для навчання студентів у галузі перекладу, адже вони містять як теоретичні, так і практичні аспекти цього виду діяльності. Вони зазвичай складаються з кількох основних компонентів, які дозволяють комплексно вивчати усний переклад і сприяють розвитку необхідних компетенцій у майбутніх перекладачів.

Теоретичні основи усного перекладу. Цей розділ містить загальні концепції та визначення, що пояснюють основи усного перекладу, а також його відмінності від письмового. Основні підходи до перекладацької діяльності, представлені в підручниках, часто ґрунтуються на працях із застосуванням громадсько-політичних текстів та перекладацького скоропису в контексті культури та міжкультурної комунікації. Вони акцентують увагу на важливості контекстуальних знань, когнітивних та мовних компетенцій, необхідних для ефективного виконання усного перекладу.

Для успішного виконання усного перекладу важливими є методи та стратегії, які використовуються перекладачем для досягнення точності та зрозумілості. Зокрема, підручники описують методи синхронного та послідовного перекладу, використання коротких нотаток, перефразування та застосування стратегій компромісу для збереження значення оригіналу.

Підручники зазвичай містять різноманітні вправи, спрямовані на розвиток навичок усного перекладу. Це можуть бути вправи на сприймання та переклад на слух, на швидке оброблення інформації, на розпізнавання та аналіз міжкультурних особливостей.

Оцінка та розвиток компетенцій усного перекладача базується на якості виконання вправ, необхідних для професійного усного перекладача. Це включає

мовну компетенцію, когнітивні здібності (здатність швидко адаптуватися до різних мовних контекстів) та міжкультурну компетенцію.

Попри всі позитивні моменти, є певні недоліки в багатьох підручниках з усного перекладу, якщо зміст обмежується громадсько-політичними текстами, оскільки обмежена кількість тематичного матеріалу не охоплює широкий спектр можливих ситуацій, з якими може зіткнутися усний перекладач у своїй професійній діяльності, таких як наукові конференції, медичні конференції або дипломатичні переговори.

Однак варто наголосити на методичних перевагах українських підручників. Наприклад, посібник для навчання майбутніх філологів з перекладу громадсько-політичних текстів орієнтований на формування навичок розпізнавання імплікатур означеності/неозначеності А. С. Ольховської [23] допомагає студентам усвідомлювати значення цих елементів у оригіналі та передавати їх через артиклі в перекладі з української на англійську мову. Вправи, що входять до посібника, включають підготовчі завдання для розпізнавання імплікатур, вправи на формування навичок та умінь перекладу, а також варіанти використання цих вправ для інтеграції знань у практику перекладу. Підходи з «квантуванням» та концентрованим навчанням дозволяють ефективно освоїти необхідні перекладацькі стратегії.

Посібник Т. Г. Лук'юнової [18] орієнтований на студентів, які вже вивчали курс «Основи перекладацького скоропису», та є частиною підготовки перекладачів англійської мови. Для забезпечення автентичності матеріалів вони були отримані з україномовних та англійськомовних джерел, підготовлених носіями мови. Джерела вказані в кінці кожного автентичного тексту. Матеріал посібника представлений у шести розділах, що містять тексти з різних тематик: суспільної, економічної, політичної, науково-технічної тощо. Для закріплення лексики та вдосконалення навичок послідовного перекладу, перекладацького скоропису, перекладу з аркуша та вивчення реалій передбачено вправи.

Англійськомовна суспільно-політична термінологія, яка використовується в новинах, може бути ефективно застосована для навчальних цілей. Метою

посібника є поглиблення знань, необхідних для послідовного перекладу, перекладу з аркуша та використання перекладацького скоропису. Завдання посібника полягає у засвоєнні найбільш вживаної суспільно-політичної термінології, розвитку навичок скороченого запису та перекладу текстів суспільно-політичного характеру.

Практикум з основ перекладацького скоропису О. А. Ясинецької [46] призначений для навчання принципам і прийомам перекладацького скоропису як вертикального лаконічного запису для усного послідовного перекладу. Завдання сприяють розвитку перекладацьких навичок, активізують увагу, пам'ять і логічне мислення. Вправи базуються на автентичному текстовому та аудіовізуальному матеріалі з різних сфер, що поповнює фонові знання. Скорочений запис і відтворення інформації стимулюють інтелектуальну діяльність та покращують професійну компетентність студентів. Практикум складається з 27 занять і орієнтований на студентів-філологів. Студенти вивчають універсальний перекладацький скоропис (УПС) для відтворення об'ємних текстів при послідовному перекладі, застосовують символи, механізми систематизації і реферування тексту. Завдання практикуму охоплюють такі компетентнісні напрямки: знайомство з принципами УПС, розпізнавання усталених символів, смисловий аналіз лексики та текстів, розробка власного перекладацького скоропису, запис дат, власних назв і аббревіатур, аналіз хронології подій, співвіднесеність інформації про громадсько-політичних діячів, міжнародні організації та установи. Також особлива увага приділяється розвитку професійної компетентності у реферуванні та усному послідовному перекладі. Практикум допомагає студентам формувати навички аналізу, скороченого запису і оперативного читання/відтворення інформації цільовою мовою.

Отже, хоча підручники з усного перекладу виконують важливу роль у підготовці студентів, їхні недоліки – переважно обмеженість спеціальних посібників з усного перекладу саме громадсько-політичною тематикою – можуть бути компенсовані розширенням практичної частини навчання та використанням новітніх технологічних досягнень у цій сфері.

3.2. Методика навчання усного перекладу з аркуша

Методика навчання усного перекладу з аркуша є важливою складовою процесу підготовки професійних перекладачів, адже цей вид перекладу вимагає високого рівня швидкості, точності та здатності до імпровізації. Усний переклад з аркуша передбачає, що перекладач одночасно слухає вихідний текст і передає його зміст на цільову мову, що потребує розвинених когнітивних і мовних навичок. У цій методиці основна увага зосереджена на тому, щоб навчити студентів ефективно працювати з текстами, переданими в усній формі, зокрема на семінарських та практичних заняттях, де основні навички формуються через постійну тренувальну практику.

Один із ключових аспектів методики навчання усного перекладу з аркуша полягає у використанні різноманітних вправ для тренування слухової пам'яті та здатності до миттєвого відтворення отриманої інформації. Наприклад, однією з найпоширеніших методик є використання коротких уривків текстів або диктування наукових, публіцистичних чи технічних матеріалів для подальшого перекладу на цільову мову [38–42]. При цьому студенти вчаться не лише перекладати слова, а й адекватно передавати стиль і контекст, що важливо для збереження смислу та функціональності оригіналу. З цією метою також використовуються спеціалізовані аудіо- та відеоматеріали, які дозволяють імітувати реальні умови перекладу на міжнародних заходах або конференціях.

Значну роль у розвитку методики усного перекладу з аркуша відіграє когнітивна підготовка, оскільки процес усного перекладу вимагає активної роботи короткочасної пам'яті, здатності до швидкого аналізу та адаптації до різних тем і стилів мовлення. Для цього в методичних курсах особливу увагу приділяють розвитку таких навичок, як концентрація, стійкість до стресових ситуацій, здатність фокусуватися на головному змісті під час перекладу, а також вміння працювати з термінами і фразеологією різних сфер [4].

Практичні методи навчання усному перекладу з аркуша також включають інтерпретаційні вправи, де студенти мають завдання не лише перекласти, але й

адаптувати зміст до культурних і соціальних особливостей цільової аудиторії. Це особливо важливо при перекладі публічних виступів, конференцій чи судових засідань, де точність і адекватність перекладу є критичними. Вправи на інтерпретацію можуть включати короткі діалоги, монологи, або навіть переклад технічних інструкцій, що дозволяє підготувати студентів до реальних ситуацій.

Методика навчання усного перекладу з аркуша також передбачає оцінку якості виконаних перекладів [52; 65]. За цим підходом студенти повинні отримати зворотний зв'язок щодо їхнього виконання: наскільки вони зберегли точність, швидкість та стилістичну адекватність. Зазвичай застосовуються різноманітні критерії оцінки, включаючи точність, граматичну коректність, здатність передавати інтонаційні та емоційні нюанси тексту. Це дозволяє виявити слабкі місця в роботі студентів і дає можливість надати індивідуальні рекомендації для вдосконалення їхніх навичок.

Методика навчання усного перекладу з аркуша, зокрема в контексті підготовки майбутніх перекладачів, повинна бути інтегрованою і багатогранною, охоплюючи як теоретичні знання, так і практичні вправи. Залучення до цієї методики різноманітних методів і технік дозволяє студентам отримати всебічну підготовку до реальних умов перекладу.

3.3. Методика навчання усного послідовного перекладу

Методика навчання усного послідовного перекладу є однією з основних складових підготовки перекладачів, що працюють у сфері усного перекладу. Цей вид перекладу вимагає високого рівня концентрації, пам'яті та комунікативних навичок, адже усний послідовний перекладач, слухаючи промову мовця, здійснює переклад лише після того, як мовець зробить паузу. На відміну від перекладу з аркуша, усний послідовний переклад передбачає більш детальну і точну передачу інформації, оскільки перекладач має час для аналізу змісту, вибору найбільш підходящих слів і формулювань.

Основний акцент в методиці навчання усного послідовного перекладу робиться на розвитку таких навичок, як слухова пам'ять, здатність фіксувати основні ідеї, а також передавати їх чітко і структуровано. Для цього використовуються різноманітні тренувальні вправи, які допомагають студентам покращити їхню здатність до сприйняття і відтворення інформації.

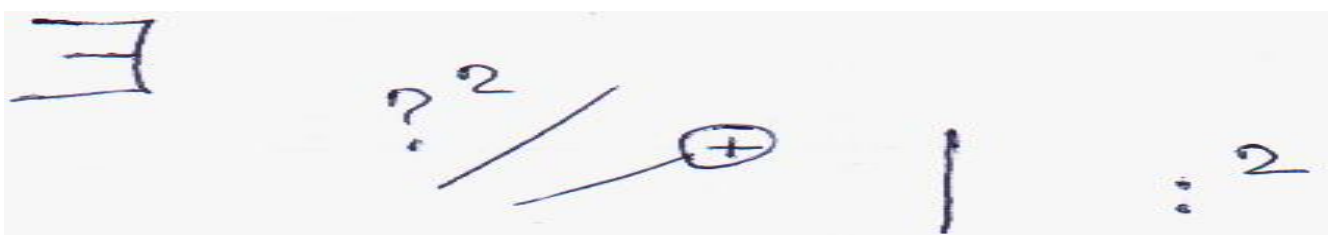
Однією з ключових методик є поступове ускладнення завдань, починаючи з простих речень або фраз і поступово переходячи до більш складних текстів. Використання таких вправ допомагає студентам розвивати здатність до короткочасного збереження та швидкого відтворення великих обсягів інформації. Це досягається через регулярні тренування, на яких студенти слухають аудіозаписи, а потім передають зміст почутого, зберігаючи головні ідеї та емоційний відтінок оригіналу.

Для того, щоб зробити процес навчання більш ефективним, важливо включати ситуаційні вправи, що імітують реальні умови перекладу. Це можуть бути, наприклад, монологи чи діалоги з певних тем (політика, економіка, культура, наука), які студент повинен буде перекладати в реальному часі. Такі вправи не лише дозволяють перевірити рівень розуміння тексту, а й сприяють розвитку мовленнєвої інтуїції та здатності швидко реагувати на несподівані зміни в контексті.

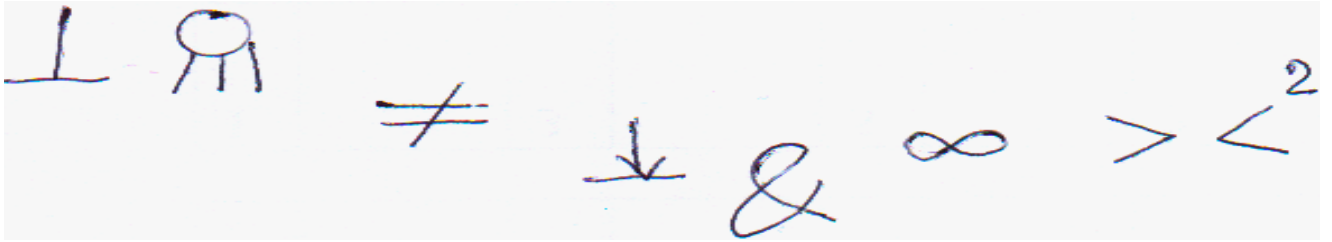
У процесі навчання значну роль відіграє розвиток стратегії записів. Оскільки усний послідовний переклад передбачає перехід від розуміння до передачі, важливо навчити студентів правильно використовувати нотатки, щоб вони могли швидко фіксувати ключові моменти, при цьому не відволікаючись від головного змісту промови. Для цього застосовуються спеціальні методи ведення записів, зокрема використання скорочень, символів та умовних позначок, які допомагають швидко відновити інформацію без втрати точності.

Наведемо приклад перекладацького сокропису:

1. Some of the research inquiries verge on subjective viewpoints.

2. In the contemporary context, exercising control does not imply applying pressure and engaging in continual confrontations.

Особливу увагу в методиці навчання усного послідовного перекладу приділяють вивченню культурних та мовних відмінностей. Перекладач має враховувати специфіку культур, зокрема тонкі відмінності в риториці, традиціях і навіть емоційних реакціях, які можуть бути важливими при передачі змісту. Це вимагає від перекладача не лише лінгвістичних знань, але й глибокого розуміння контексту, в якому здійснюється переклад.

Навчання усного послідовного перекладу також передбачає використання технологій, таких як програми для тренування перекладацьких навичок, аудіо та відеозаписів реальних виступів або перекладів в ефірі. Студенти можуть відпрацьовувати свої навички на практиці, слухаючи виступи високопрофесійних ораторів, виконуючи їх переклад і порівнюючи його з іншими варіантами перекладу.

Наприклад:

1. *Володимир Хавкін – українець, що врятував світ від чуми та холери.*

Literal: *Volodymyr Khavkin is a Ukrainian who saved the world from plague and cholera.*

Natural: *Volodymyr Khavkin, a Ukrainian, saved the world from plague and cholera.*

2. *Винайшов проти холерну вакцину, проте уряд царської Росії відмовився застосовувати винахід політичного противника Російської імперії.*

Literal: *He invented a cholera vaccine, but the government of Tsarist Russia refused to use the invention of a political opponent of the Russian Empire.*

Natural: *He developed a cholera vaccine, but Tsarist Russia rejected it due to his political opposition to the empire.*

Важливою складовою методики є також проведення зворотного зв'язку та самоконтролю. Викладачі повинні не тільки оцінювати точність і правильність перекладу, але й надавати студентам інструменти для самостійної перевірки якості своїх перекладів. Це допомагає розвивати самокритичність і вміння працювати над помилками, що є важливими для професійного перекладача.

Загалом, методика навчання усного послідовного перекладу є багатогранною і вимагає інтегрованого підходу, де поєднуються як теоретичні, так і практичні аспекти. Використання сучасних методів і технологій дозволяє підготувати студентів до реальних умов професійної діяльності та забезпечити їм необхідні навички для ефективного перекладу в різних сферах.

3.4. Методика навчання синхронного перекладу

Синхронний переклад є одним з найскладніших видів усного перекладу, оскільки вимагає від перекладача миттєвого переведення висловлювань з однієї мови на іншу під час того, як мовець продовжує свою промову. Цей вид перекладу часто застосовується на міжнародних конференціях, дипломатичних зустрічах, в засобах масової інформації, на телебаченні, а також у судочинстві, де важлива точність і швидкість. Методика навчання синхронного перекладу, розроблена С. Є. Максимовим [19], спрямована на розвиток таких навичок, як швидке розуміння, миттєвий переклад і здатність одночасно слухати і говорити.

Основна мета навчання синхронного перекладу полягає в тому, щоб забезпечити студентам високу швидкість обробки та передачі інформації, підтримуючи точність і адекватність перекладу. Це вимагає інтеграції кількох важливих компонентів: слухової пам'яті, мовленнєвого апарату, когнітивних здібностей, здатності до швидкої оцінки контексту та прийняття рішень.

Перший етап навчання синхронного перекладу включає освоєння теоретичних аспектів цього процесу. Студенти вивчають основи синхронного перекладу, принципи роботи перекладачів, а також особливості синхронного перекладу в різних сферах, таких як політика, економіка, культура, наука.

Теоретична частина також включає вивчення специфічних технік, таких як «запізнення», яке дозволяє перекладачеві спочатку зрозуміти суть висловлювання, а потім точно передати його зміст.

Другий етап передбачає розвиток технічних навичок. Студенти починають тренуватися на простих текстах, поступово переходячи до складніших матеріалів. Під час цього етапу використовуються спеціальні аудіовізуальні засоби, такі як записи реальних виступів, записи телевізійних програм, політичних дебатів, конференцій. Це дає студентам можливість зануритися в атмосферу реального синхронного перекладу, де важлива точність і швидкість.

Методика навчання синхронного перекладу також включає регулярні вправи, що імітують реальні умови перекладу. Студенти працюють з текстами на різні теми та в різних жанрах, що дозволяє їм покращити здатність до швидкої обробки та адекватного перекладу інформації. Використовуються вправи, які тренують студентів на декількох рівнях складності: спочатку вони працюють з короткими фрагментами тексту, поступово збільшуючи їх обсяг.

Особливу увагу приділяється розвитку здатності до швидкого аналізу й фільтрації інформації. Перекладач має навчитись швидко виділяти головні ідеї з потоку слів, що лунають, щоб передати їх максимально точно. Для цього використовуються методи тренування, такі як вправи на тренування слухової пам'яті, вправи на тренування реакції та уваги.

Важливим аспектом є також розвиток фізичних та психологічних якостей перекладача, таких як витривалість, стресостійкість і здатність до багатозадачності. Синхронний переклад – це вид перекладу, який вимагає постійної концентрації та витримки, оскільки помилка або недостатнє розуміння можуть спричинити перекручення або втрату важливої інформації. Для цього в навчальному процесі важливо включати вправи на тренування стійкості до стресу, як-от переклад в умовах обмеженого часу або під час роботи з відволікаючими чинниками.

Андрій Фалалєєв – автор кількох книг, що стосуються синхронного перекладу. Цикл його книг, як правило, включає практичні вправи для тренування навичок синхронного перекладу з англійської на російську мову. Книги написані

в форматі самовчителя для тих, хто бажає удосконалити свої навички в цій галузі. Вони містять серію вправ, орієнтованих на різноманітні аспекти синхронного перекладу, такі як робота з темпом мовлення, техніка запам'ятовування і швидкої реакції на мову джерела. Вправи, які він пропонує, допомагають розвивати вміння адекватно перекладати тексти під час усного перекладу, зокрема під час синхронного перекладу на міжнародних зустрічах та конференціях. У книгах використовуються реальні ситуації і тематичні блоки, що дозволяють практикувати синхронний переклад в умовах, наближених до реальних.

Завдяки використанню технологій, таких як симуляції перекладу за допомогою спеціальних програм або програм для синхронного перекладу, студенти мають змогу тренуватися в умовах, максимально наближених до реальних. Ці інструменти дають можливість не тільки покращити технічні навички, але й створити практичний досвід роботи в реальному часі.

Важливо максимально зорієнтовувати здобувачів освіти щодо типових кліше та спонукати до перекладу тематичних одиниць. Наприклад:

- *передусім – first and foremost*
- *мобільна вогнева група – mobile fire support group*
- *зенітно-ракетні війська / підрозділи – anti-aircraft missile units*
- *керована авіаційна ракета – guided missile*
- *сигнали повітряної тривоги – air raid alerts*
- *ставитися до небезпеки легковажно – take the danger lightly*
- *спільна заява – joint statement*
- *співголи зустрічі радників – co-chairs of the advisors' meeting*

1. *Передусім ми повинні забезпечити безпеку наших громадян, тому кожен підрозділ працює чітко за планом.*

2. *Мобільна вогнева група надала підтримку основним силам і допомогла зупинити наступ противника.*

3. *Зенітно-ракетні підрозділи успішно знищили кілька ворожих ракет, що наближались до наших міст.*

4. Керовані авіаційні ракети завдали точних ударів по ворожих об'єктах, що важливо для стратегічної переваги.

5. Після сигналів повітряної тривоги цивільні мешканці оперативно вирушили в укриття згідно з інструкціями.

6. Не можна ставитися до небезпеки легковажно – кожен повинен діяти відповідно до наданих розпоряджень.

7. Українські та міжнародні партнери оприлюднили спільну заяву щодо подальших кроків у боротьбі з агресією.

8. Співголи зустрічі радників обговорюють питання стратегічної підтримки та координації дій.

На останньому етапі навчання синхронного перекладу студенти працюють під керівництвом досвідчених викладачів і професіоналів, що дає можливість отримати відгуки та рекомендації щодо поліпшення власного стилю перекладу. Важливим елементом цього етапу є також виконання комплексних вправ, що включають переклад з реальних сесій, конференцій або телевізійних програм, що дозволяє студентам адаптуватися до різних тем і умов перекладу.

Таким чином, методика навчання синхронного перекладу охоплює широкий спектр аспектів, що включають теоретичні, практичні та технічні навички. Це багатогранний і комплексний процес, що вимагає високої концентрації, швидкості реакцій і здатності до оцінки контексту, який сприяє підготовці висококваліфікованих спеціалістів у галузі синхронного перекладу.

3.5. Трансформаційні прийоми для забезпечення якісного усного перекладу

Трансформаційні прийоми в усному перекладі є важливим інструментом, який дозволяє забезпечити адекватність перекладу з урахуванням мовних, культурних та комунікативних особливостей обох мов. Переклад не завжди є прямим перенесенням слів і фраз з однієї мови на іншу, оскільки кожна мова має свої структурні, граматичні, лексичні та культурні особливості. Усний перекладач

повинен використовувати різні трансформаційні прийоми для того, щоб переклад був природним, логічним і зрозумілим для цільової аудиторії. Трансформація включає різноманітні стратегії, зокрема лексичні, граматичні, семантичні та ситуативні, які дозволяють забезпечити точність перекладу в реальному часі (див. Додаток Б).

Лексичні трансформації використовуються, коли необхідно замінити слова або вирази з оригінальної мови на їхні найбільш відповідні еквіваленти в цільовій мові. Вони є важливим інструментом, коли мова перекладу і цільова мова мають різні культурні контексти чи фразеологічні вирази, що вимагають адаптації. Наприклад, англійський вираз *It's raining cats and dogs* (йде сильний дощ) не має прямого відповідника в українській мові, тому у перекладі слід використовувати фрази, що краще передають суть, наприклад *Йде злива / сильний дощ* або *Ллє як із відра*. Така трансформація дозволяє передати смислову значущість, зберігаючи природність і сприйняття мовою аудиторії.

У випадку використання різних культурних концептів трансформація може включати зміну елементів, що стосуються культурних відмінностей. Наприклад, вираз *Don't cry over spilt milk* в англійській мові, що означає «не хвилюйся через те, що вже не змінити», може бути адаптовано в українському перекладі як «*Не варто ламати списи*».

Граматичні трансформації також відіграють важливу роль у процесі усного перекладу. Зокрема, це стосується зміни порядку слів, що є дуже важливим при перекладі з мов із різними граматичними структурами. Наприклад, в англійському реченні *The team won the match yesterday* (*Команда виграла матч вчора*), може бути застосовано граматичну трансформацію в українському перекладі для того, щоб забезпечити природний порядок слів: *Команда вчора виграла матч*. Це дозволяє зберегти природний для української мови порядок слів, при цьому не змінюючи суті повідомлення.

Іноді для точного перекладу потрібно використовувати пасивні конструкції замість активних, зокрема в ситуаціях, коли важливо підкреслити результат або об'єкт дії. Наприклад, у фразі *They built a new bridge* (*Вони побудували новий*

міст) у перекладі може бути використано пасивне речення *Новий міст був побудований*, що є більш природним у певних контекстах, особливо в технічному або офіційному стилі.

Семантичні трансформації використовуються для забезпечення точності передачі значень. Це особливо важливо, коли слово або фраза має кілька значень у залежності від контексту. Наприклад, слово *bark* в англійській мові може означати як кору дерева, так і собачий гавкіт. У перекладі слід враховувати контекст, щоб вибрати правильний варіант: *кору дерева* або *собачий гавкіт*. Така трансформація дозволяє зберегти точність значення й уникнути двозначності.

Ще однією важливою технікою є ситуативні трансформації, які використовуються для адаптації перекладу до конкретних обставин, аудиторії та ситуації. Це може включати зміну стилю або рівня формальності, залежно від контексту. Наприклад, у формальній ситуації фразу *I'm not sure about that* можна перекласти як *Я не зовсім певен у цьому*, тоді як у неформальній ситуації може бути доречно сказати *Не знаю, не впевнений*. Ці ситуативні адаптації дозволяють забезпечити відповідність перекладу до соціальних і комунікативних вимог.

Загалом, вправи, розроблені колективом методистів під керівництвом Л. М. Черноватого [37–42] для підготовки перекладачів та виконання тематичних завдань із письмового перекладу, можуть бути ефективно адаптовані для усного перекладу. Для цього важливо зосередити увагу на вправі, яка сприяє розвитку навичок оперативного перекладу в умовах мовного потоку та забезпечує готовність до роботи з термінологією, контекстом і механізмами перекладацької інтуїції. Розглянемо кілька способів адаптації запропонованих методик до усного перекладу.

Так, вправи на закріплення термінології через слух: використовувати тексти для тренувань на слух, де студенти мають перекласти почуті терміни і словосполучення або засвоїти їх значення через контекст. Наприклад, прослуховування фрагментів текстів і переклад їх безпосередньо після прослуховування може допомогти розвинути оперативність перекладу та здатність працювати з термінологією.

Інтерактивні вправи з контекстом: завдання, подібні до вправи на закриття частини тексту і переклад за допомогою контексту, можуть бути перенесені в усну форму. Наприклад, студент може прослухати частину тексту, закрити очі (якщо завдання усне) або закрити певні частини екрану і відновити текст чи перекласти його, використовуючи контекст.

Вправи на переклад без письмового супроводу: використання «перекладацького скоропису» (скорочене записування в процесі прослуховування) може бути корисним для тренування швидкості і точності усного перекладу. Завдання, які включають запис на слух і одночасний переклад, допомагають студентам зосередитися на швидкому сприйнятті мовного потоку і оперативному перекладі.

Тренування антиципації і адаптації до змін в мовному потоці: для розвитку антиципації та вміння швидко реагувати на зміни в мовному потоці можна використовувати вправи, де студенти повинні адаптувати переклад до змін, що відбуваються під час перекладу (наприклад, коли інформація або фрази додаються чи змінюються в процесі усного виступу).

Імітація реальних умов перекладу: вправи, де студенти повинні працювати в парах або в групах, імітуючи реальні умови перекладу (наприклад, на конференціях або під час переговорів), дозволяють набути необхідних навичок роботи в реальному часі, де важлива не тільки точність, а й швидкість та здатність до адаптації.

Ці вправи можуть бути також організовані в серію тренувань, що включають як вправи на сприйняття на слух, так і на оперативне перекладання в умовах реального часу. Такий підхід до навчання усного перекладу забезпечить комплексний розвиток усіх необхідних навичок.

Вміння перекладача використовувати різні трансформаційні прийоми є одним із ключових аспектів забезпечення якісного усного перекладу. Це дозволяє не тільки зберегти точність і смислову значущість оригіналу, але й адаптувати переклад під специфічні вимоги мовної та культурної ситуації, що забезпечує комфортне сприйняття інформації слухачами.

Висновки до розділу 3

У розділі 3, присвяченому формуванню компетентності усного перекладача, було розглянуто низку ключових аспектів, що визначають ефективність навчання та практики усного перекладу. Аналіз українських підручників, які охоплюють вправи на усний переклад, показав, що вони значною мірою зосереджуються на практичних завданнях, які допомагають студентам вдосконалювати свої перекладацькі навички, працюючи з реальними текстами різних жанрів і стилів. Такі навчальні матеріали виконують важливу роль у підготовці кваліфікованих спеціалістів, здатних працювати в умовах сучасного перекладацького середовища та вирішувати складні завдання, що постають перед перекладачем у різних галузях.

Методика навчання усного перекладу з аркуша, зокрема, демонструє, що однією з важливих складових є розвиток слухової пам'яті та швидкості розпізнавання інформації. Техніки, які включають тренування на реальних текстах, допомагають студентам адаптуватися до різних жанрів та стилістичних особливостей, що є необхідним для досягнення високого рівня професіоналізму у перекладі.

Щодо методики навчання усного послідовного перекладу, то основним акцентом є розвиток здатності утримувати в пам'яті великі обсяги інформації та адекватно передавати її без значних втрат у змісті. Важливим елементом є також формування вміння адаптувати переклад до культурних та соціальних контекстів, що підвищує точність та зрозумілість перекладу.

Методика синхронного перекладу, як одна з найбільш складних форм усного перекладу, вимагає від перекладача не лише високого рівня володіння мовою, але й розвинених когнітивних навичок, таких як швидкість реакції та здатність до багатозадачності. Навчання синхронному перекладу має базуватися на інтенсивних тренуваннях, що включають як мовні, так і психологічні вправи, для розвитку стійкості та концентрації під час перекладу в реальному часі.

Трансформаційні прийоми є не менш важливими для забезпечення якісного усного перекладу. Вони дозволяють перекладачеві адаптувати текст до специфіки цільової мови, зберігаючи при цьому точність та природність вираження.

Використання різноманітних трансформаційних стратегій – таких як лексичні, граматичні, семантичні та ситуативні адаптації – сприяє глибшому розумінню перекладачем контексту та точності передачі інформації.

Загалом, ефективне навчання усного перекладу потребує комплексного підходу, що включає теоретичні знання, практичні вправи, а також розвиток когнітивних та мовних навичок. Удосконалення підходів до навчання усного перекладу, зокрема через інтеграцію новітніх методик, технологій і неодмінно автентичного матеріалу (аудіо і відео), має забезпечити підготовку перекладачів високої кваліфікації, здатних ефективно працювати в умовах реального часу та відповідати вимогам сучасного ринку праці.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі було всебічно розглянуто різні аспекти формування компетентності перекладачів у письмовому та усному перекладі, зокрема аналіз навчальних матеріалів, методик навчання та методів тестування перекладацької компетентності. Оцінюючи сучасний стан підручників і навчальних посібників, а також методології та практичні способи вдосконалення перекладацької майстерності, можна зробити кілька важливих висновків, що підкреслюють значення якості підручників у формуванні ефективних перекладачів.

У першому розділі було досліджено нормативні умови навчання перекладу, зокрема різноманітні види перекладу, вимоги до їх забезпечення та роль перекладацької компетентності. Визначено, що для успішного виконання перекладу важливими є як теоретичні знання, так і практичні навички, а також здатність адаптуватися до різних стилів і жанрів перекладу. Окремо звернено увагу на те, що перекладацька компетентність має бути не лише мовною, але й культурною та міжкультурною, що є основою для коректного перекладу текстів, що належать до різних сфер діяльності, таких як наука, культура, техніка та право. У процесі формування компетентності перекладача важливою є також поєднання теоретичних знань і практичних навичок, що можуть бути закріплені через спеціалізовані підручники, що детально описують вимоги до кожного виду перекладу.

У другому розділі роботи особливу увагу було приділено підручникам з письмового перекладу. В Україні є значна кількість навчальних матеріалів, посібників, які охоплюють різні аспекти письмового перекладу, зокрема теоретичні, практичні та методологічні. Вони призначені для формування у студентів необхідних знань та навичок для роботи з текстами різних жанрів і стилів, а також для вдосконалення загальної філологічної та перекладацької компетентності. Важливим є те, що підручники з письмового перекладу враховують специфіку окремих типів перекладу, таких як технічний, медичний, юридичний або художній. Вони дають можливість студентам здобути не тільки навички роботи з

термінологією, а й формувати здатність до культурної адаптації текстів, що є важливим аспектом при перекладі в міжнародних і міжкультурних контекстах.

Методики навчання письмовому перекладу є різноманітними та здебільшого практично орієнтованими. Вони дають змогу студентам опанувати перекладацькі стратегії та застосовувати сучасні інструменти для роботи з текстами. Одним із важливих аспектів є використання вправ, спрямованих на вдосконалення лексичного запасу та стилістичних засобів перекладу, а також на розвиток критичного мислення, що допомагає перекладачам у реальних умовах роботи. Такі методики дозволяють не лише покращити практичні навички, але й допомагають студентам досягти високого рівня перекладацької компетентності, що необхідно для виконання перекладу в різних сферах.

Практичні способи покращення перекладацької компетентності та загальної філологічної компетентності також розглядалися у контексті підвищення якості підготовки перекладачів. В Україні забезпечено численні можливості для студентів удосконалювати свої навички через участь у різноманітних тренінгах, практичних курсах та лабораторних заняттях. Вони допомагають студентам не лише опанувати основи перекладацької діяльності, а й розвивати інтуїтивне розуміння перекладу як міжкультурного процесу, що є важливим для подальшої роботи в міжнародному середовищі.

Особливо важливим є процес тестування перекладацької компетентності, який забезпечує оцінку рівня підготовки студентів та можливість визначити напрямки для подальшого вдосконалення. У межах підготовки перекладачів застосовуються різні способи тестування, зокрема іспити на основі письмових та усних завдань, які дозволяють оцінити не лише лексичні та граматичні знання, але й здатність правильно і точно передавати зміст тексту. Важливо зазначити, що сучасні методи тестування включають використання інформаційних технологій, зокрема програмного забезпечення для автоматизованої перевірки якості перекладу, що дозволяє оцінити точність і ефективність виконання завдань.

У третьому розділі роботи були розглянуті аспекти формування компетентності усного перекладача, зокрема методика навчання усного перекладу

з аркуша, усного послідовного та синхронного перекладу, а також трансформаційні прийоми, необхідні для забезпечення якості усного перекладу. Особливу увагу було приділено важливості правильного вибору методів навчання усному перекладу залежно від специфіки завдань і вимог до професії. Проблеми та методики, пов'язані з усним перекладом, є не менш важливими, ніж питання письмового перекладу, оскільки вони безпосередньо впливають на ефективність міжкультурної комунікації в реальному часі. В Україні є достатньо розвинена методична база, яка дозволяє студентам здобувати практичні навички у виконанні усного перекладу, що є основою для професійної діяльності в галузях, де усний переклад є необхідним, таких як дипломатія, міжнародна організація, право, наука.

Загалом, висновки з проведеного дослідження показують, що підручники та навчальні матеріали в Україні мають високу якість і сприяють ефективному формуванню перекладацької компетентності. Вони забезпечують комплексний підхід до навчання, поєднуючи теоретичні знання з практичними завданнями, що дозволяють студентам оволодіти всіма аспектами перекладацької діяльності. Водночас варто зазначити, що для подальшого розвитку перекладацької освіти в Україні необхідно постійно вдосконалювати методичну базу та інтегрувати новітні технології та інструменти, що забезпечують високу якість перекладу у сучасному глобалізованому світі.

Подальші дослідження можуть зосередитися на інтеграції новітніх технологій, зокрема автоматизованих систем перекладу та штучного інтелекту, у процес підготовки перекладачів, а також на розвитку міжкультурної компетентності студентів. Важливим напрямом є дослідження ефективності методів тестування перекладацької компетентності та оцінка впливу новітніх інструментів для перевірки перекладу. Перспективним є також удосконалення спеціалізованих курсів для різних видів перекладу (технічний, юридичний, медичний) та вдосконалення практичних методик навчання. Порівняльний аналіз міжнародних стандартів перекладацької освіти дозволить виявити передові практики, що можуть бути адаптовані в Україні для підвищення якості навчання та професійної підготовки перекладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анохіна Т. О. Навчально-методичний комплекс «Основи перекладацького скоропису» (для студентів 5 курсу спеціальності «Переклад»). Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 64 с.
2. Боброва Л. В. Нариси з усного послідовного перекладу : труднощі й шляхи їх подолання : навч. посіб. Горлівка : ГДПШМ, 2005. 78 с.
3. Бюро перекладів Unika. Тести для перекладу. URL: http://www.unika.in.ua/ua/m_c_test.php (дата звернення: 12.08.2024).
4. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1983. 175 с.
5. Калустова О. М. Мова перекладу та перекладна мова. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/74394/26-Kalustova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 10.10.2023).
6. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову : навч. посіб.-довід. [для студ. взо]. Вінниця : Нова Книга, 2003. 567 с.
7. Карабан В. І., Борисова О. В., Колодій Б. М., Кузьміна К. А. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську) : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2003. 208 с.
8. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2006. 336 с.
9. Кіщенко Ю. В. Вступ до перекладу (завдання для самостійної роботи) : навчально-методичний посібник для студентів I курсу спеціальності «Переклад». Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. 47 с.
10. Кобякова І. К. Навчати перекладу : навч. посіб. Суми : СумДУ, 2013. 159 с.
11. Колодій Б. М. Переклад аудіовізуальних текстів фахового спрямування : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 250 с.
12. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. Київ : Юніверс, 2003. 280 с.

13. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підруч. Вінниця : Нова Книга, 2001. 448 с.
14. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2003. 464 с.
15. Красюк Н. Д. Економіка та фінанси в діловій англійській мові : навч. посіб. [для вузів]. Львів : ЛБІ НБУ, 2004. 253 с.
16. Кузенко Г. М. Навчальний посібник з курсу «Теорія та практика перекладу» / «The World of Interpreting and Translating». Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 232 с.
17. Легка-Пауль О. Психологічні чинники особистості перекладача : огляд проблеми. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2018. Vol. VI. Pp. 73–81 URL: <https://shorturl.at/mpAK5> (дата звернення: 11.04.2024).
18. Лукьянова Т. Г. Основи англо-українського кіноперекладу : навч. посіб. для студ. 4 курсу освіт.-кваліф. рівня «Бакалавр» денної форми навч. ф-ту ін. мов. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 104 с.
19. Максимов С. Є. Усний двосторонній переклад (англійська та українська мови): навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2007. 416 с.
20. Матузкова О. П. Лінгвокультура та переклад : монографія. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2022. 226 с. URL: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/rgf/theory_practice_translate/monografii/monografiia_linhvokultura_ta_pereklad.pdf (дата звернення: 21.11.2023).
21. Некряч Т. Є., Чала Ю. П. Через терни до зірок : труднощі перекладу художніх творів : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2008. 200 с.
22. Ніколенко А. Г., Гудманян А. Г., Пожидаєва І. В. Практикум з перекладу медичної літератури (англ. мовою) : посібник. Київ : МНТУ, 2007. 256 с.
23. Олексішина Л. Г., Вірстюк І. О. Сучасні особливості здійснення письмового перекладу в Україні. *Науковий вісник ХДУ. Серія Германістика та міжкультурна комунікація*. 2020. № 2, С. 129–134. URL: <https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/article/view/580/558> (дата звернення: 12.08.2023).
24. Основи перекладу. Граматичні та лексичні аспекти / за ред. Шпака В. К. Київ : Знання, 2005. 412 с.

25. Пантикiна Н. I., Деарт А. Є. Трансформацiя додавання при аудiовiзуальному перекладi художнiх фiльмiв. *Вiсник ЛНУ iм. Тараса Шевченка*. 2014. № 3(286). С. 31–38.

26. Переклад англomовних текстiв у сферi медичної допомоги. Ч 1. Асептики i антисептики, перев'язування i перев'язувальнi матерiали, рани та переломи: навчальний посiбник для студентiв вищих закладiв освiти / [Черноватий Л. М., Коваленко Л. А., Кальниченко О. А. та iн.]; за ред.: Л. М. Черноватого, О. В. Ребрiя. Вiнниця: Нова Книга, 2019. 280 с.

27. Переклад англomовних текстiв у сферi медичної допомоги. Ч. 2. Опiки i вплив радiоактивного опромiнення, обмороження та гiпотермiя, дихальна недостатнiсть, черепно-мозковi травми, термiнове хiрургiчне втручання, екстренi терапевтичнi випадки, отруєння : навчальний посiбник для студентiв вищих закладiв освiти / [Черноватий Л. М., Лук'янова Т. Г., Воронiна К. В., Котляров Д. М., Ковальчук Н. М]; за ред. Л. М. Черноватого i О. В. Ребрiя. Вiнниця: Нова Книга, 2019. 320 с.

28. Поворознюк Р. В. Вiдтворення варiативностi медичної термiнологiї в художньому текстi. *Philology. Series: Science and Education: A New Dimension*. Budapest, 2014. II (5). Iss. 28. Pp. 75–80.

29. Поворознюк Р. В. Переклад медичних текстiв: теорiя та практика: монографiя. Киiв: Видавець Заславський О. Ю., 2017. 223 с.

30. Польова Е. В., Уваренко Т. П. Практичний курс перекладу (англiйська та українська мови) : навчальний посiбник у двох частинах. Частина II: Галузевий переклад (наука, медицина). Киiв: Ленвiт, 2011. 189 с.

31. Ребрiй О. В. Основи перекладацького скоропису : навч. посiб. [для студ. вищ. закл. освiти, що навчаються за спец. «Переклад»] / За ред. Л. М. Черноватого та В. I. Карабана. [вид. 3-тє, випр. i доповн.]. Вiнниця : Нова Книга, 2006. 148 с.

32. Ребрiй О. В. Переклад англomовної громадсько-полiтичної лiтератури. Європейський Союз та iншi мiжнароднi полiтичнi, економiчнi, фiнансовi та вiйськовi органiзацiї : навч. посiб. [для студ. взо]; за ред. Л. М. Черноватого та В. I. Карабана. Вiнниця : Нова Книга, 2009. 237 с.

33. Слюсарев Д. О. Засоби пам'яті перекладів у формуванні філологічної компетентності: методичний аспект. *Вісник студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов* : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених «Мовна комунікація і сучасні технології у форматі різнорівневих систем». Вип. 13. Дніпро : Вид-во ГПМ ДВНЗ ДДПУ, 2024. С. 183–186.

34. Слюсарев Д. Формування компетентності в письмовому перекладі. *Вісник студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов* : зб. наук. праць. Вип. 12. Дніпро : Вид-во ГПМ ДВНЗ ДДПУ, 2024. С. 159–162.

35. Тест перекладача. *Technolex Translation Studio*. URL: <https://technolex.com/uk/translate-test.html> (дата звернення: 12.08.2024).

36. Турчин Д. Б. *English for International Relations / Англійська для міжнародних відносин* : навч. посіб. для студентів вищ. заклад. 2-е вид., перероб. і доп. Вінниця : Нова Книга, 2011. 256 с.

37. Черноватий Л. М. *Методика викладання перекладу як спеціальності* : підруч. для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю «Переклад». Вінниця : Нова Книга, 2013. 376 с.

38. Черноватий Л. М. *Переклад англомовних текстів засобів захисту інтелектуальної власності : патенти, знаки для товарів та послуг* : навч. посіб. [для студ. ЗВО]. Л. М. Черноватий, С. О. Царьова. Вінниця : Нова Книга, 2011. 304 с.

39. Черноватий Л. М. *Переклад англомовної громадсько-політичної літератури. Міжнародні конвенції у галузі прав людини*: навч. посіб. / Черноватий Л. М., Карабан В. І., Ганічева Т. В., Ліпко І. П. Вінниця : Нова Книга, 2006. 272 с.

40. Черноватий Л. М. *Переклад англомовної економічної літератури. Економіка США* : навч. посіб. [для студ. вищ. закл. освіти] / Черноватий Л. М., Карабан В. І., Пенькова І. О., Ярошук І. П. Вінниця : Нова Книга, 2007. 416 с.

41. Черноватий Л. М. *Переклад англомовної технічної літератури. Електричне та електронне побутове устаткування. Офісне устаткування. Комунікаційне устаткування. Виробництво та обробка металу* : навч. посіб. / Черноватий Л. М., Карабан В. І., Омелянчук О. О.; за ред. Л. М. Черноватого і В. І. Карабана. Вінниця : Нова Книга. 2006. 296 с.

42. Черноватий Л. М. Переклад англомовної юридичної літератури : навч. посіб. / Черноватий Л. М., Карабан В. І., Іванко Ю. П., Ліпко І. П. [3-є вид., випр. і доп.]. Вінниця : Нова Книга, 2006. 656 с.

43. Шарапова М. О. Культурні реалії в англомовному художньому дискурсі та особливості їх перекладу: магістерська робота. 2020. URL: <https://shorturl.at/hkDU1> (дата звернення: 12.08.2024).

44. Ясинецька Н. А., Ясинецька О. А. Дискурсивні аспекти теорії та практики перекладу з української мови англійською = Discourse aspects of the theory and practice of translating from Ukrainian into English : навч. посіб. англ. мовою. Слов'янськ : Вид.-во Б. І. Маторіна, 2015. 111 с.

45. Ясинецька О. А. Дискурсивні аспекти теорії та практики перекладу з української мови англійською = Discourse aspects of the theory and practice of translating from Ukrainian into English : тест. завд. англ. мовою. Слов'янськ : Вид.-во Б. І. Маторіна, 2015. 35 с.

46. Ясинецька О. А. Основи перекладацького скоропису (англійська мова як основна іноземна) : практикум. Слов'янськ : Вид.-во Б. І. Маторіна, 2021. 149 с.

47. About the ATA Certification Exam. URL: <https://www.atanet.org/certification/about-the-ata-certification-exam/> (дата звернення: 05.11.2023).

48. Ageeva, E., Tyers, F., Forcada, M., & Perez-Ortiz, J. Evaluating machine translation for assimilation via a gap-filling task. In *Proceedings of the Conference of the European Association for Machine Translation*, Antalya, Turkey, 2015. Pp. 137–144.

49. Angelelli C. V. *Medical interpreting and cross-cultural communication*. N.Y.: Cambridge University Press, 2004. 153 p.

50. Baker M. In *Other Words. A Coursebook on Translation*. London : Routledge, 2011. URL: https://books.google.com.ua/books/about/In_Other_Words.html?id=xGMJT7pBjAMC&redir_esc=y (дата звернення: 15.12.2023).

51. Baker M. The Changing Landscape of Translation and Interpreting Studies. In Bermann, S., & Porter, C. (eds.). *A Companion to Translation Studies*. Chichester, Wiley-Blackwell, 2014. Pp. 13–27. URL:

https://www.researchgate.net/publication/301103755_The_Changing_Landscape_of_Translation_and_Interpreting_Studies (дата звернення: 11.10.2023).

52. Bentivogli L., Cettolo M., Federico M., & Federmann C. Machine translation human evaluation : An investigation of evaluation based on Post-editing and its relation with Direct Assessment. In *Proceedings of the International Workshop on Spoken Language Translation*, Bruges, Belgium, 2018. Pp. 62–69.

53. Boase-Beier J. *Stylistic Approaches to Translation*. Manchester: St Jerome Publishing, 2006. URL: <http://surl.li/ydxota> (дата звернення: 12.12.2023).

54. Borell J. Subtitling or Dubbing? An investigation of the effects from reading subtitles on understanding audiovisual material. Lund : Lund University. 2000. URL: <http://www.sol.lu.se/humlab/eyetracking/Studentpapers/JonasBorell.pdf> (дата звернення: 12.08.2024).

55. Bruti S. Cross-cultural pragmatics: The translation of implicit compliments in subtitles. *The Journal of Specialised Translation*. 2006. Issue 6. Pp. 185–197.

56. Castagnoli S., Ciobanu D., Kunz K., Volanschi A., & Kübler N. Designing a learner translator corpus for training purposes. In Kübler, N. (ed), *Corpora, Language, Teaching and Resources: From Theory to Practice*. Bern, Switzerland : Peter Lang. 2010. URL: <http://surl.li/zqhyro> (дата звернення: 15.11.2023).

57. Catford J. C. *A Linguistic Theory of Translation. An Essay in Applied Linguistics*. Oxford : Oxford University Press, 1965. URL: <http://surl.li/jxpfdr> (дата звернення: 15.11.2023).

58. Chan S.-W. *The Future of Translation Technology : Towards a World without Babel*. Abingdon, Routledge, 2016. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781317553267_A28540127/preview-9781317553267_A28540127.pdf (дата звернення: 15.11.2023).

59. Chesterman A. From “is” to “ought”: Laws, norms and strategies in translation studies. *Target*, 1993. Vol. 5. No.1. Pp. 1–20.

60. CIOL Qualifications Level 7 Diploma in Translation (DipTrans). URL: <https://www.ciol.org.uk/DipTrans> (дата звернення: 10.08.2024).

61. Colina S., & Venuti L. A Survey of Translation Pedagogies. In Venuti, L. (ed.). *Teaching Translation: Programs, Courses, Pedagogies*. London and New York, Routledge, 2017. URL: <http://surl.li/qkddd> (дата звернення: 10.08.2024).
62. Cordingley A., & Frigau Manning C. What is Collaborative Translation? In Cordingley, A., & Frigau Manning, C. (eds). *Collaborative Translation: From the Renaissance to the Digital Age*. London and New York, Bloomsbury, 2016. Pp. 1–32.
63. Defense Language Proficiency Test (DLPT): <https://www.dlflc.edu/resources/dlpt-guides/> (дата звернення: 10.08.2024).
64. Dizdar D. General translation theory. In Gambier, Y., & van Doorslaer, L. (eds). *Handbook of Translation Studies*, Amsterdam and Philadelphia, 2012. Vol. 3. Pp. 52–58.
65. Drugan J. *Quality in Professional Translation, Assessment and Improvement*. London, Bloomsbury, 2013. URL: <https://dokumen.pub/quality-in-professional-translation-assessment-and-improvement-9781472542014.html> (дата звернення: 10.08.2024).
66. Equivalence. https://www.aieti.eu/enti/equivalence_ENG/entry.html (дата звернення: 10.08.2024).
67. European Masters in Translation (EMT) Language Specific Admission Test. URL: <https://shorturl.at/chvRY> (дата звернення: 10.08.2022).
68. Even-Zohar I. Polysystem theory. *Poetics Today*, 1990. Vo. 11(1). Pp. 9–26.
69. Ferreira A., & Schwieter J. W. (eds). *Psycholinguistic and Cognitive Inquiries into Translation and Interpreting*. Amsterdam, John Benjamins. 2017. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315692845> (дата звернення: 11.10.2023).
70. Gambier Y. Translation strategies and tactics. In Gambier, Y. and van Doorslaer, L. (eds) *Handbook of Translation Studies*, Vol. 1. Amsterdam and Philadelphia, John Benjamins, 2010. Pp. 412–418.
71. Gerzymisch-Arbogast H. Fundamentals of LSP translation. *LSP Translation Scenarios*. Vienna: ATRC Group, 2007. Pp. 7–64.
72. Gouadec D. Quality in translation. In Gambier, Y., & van Doorslaer, L. (eds) *Handbook of Translation Studies*. Amsterdam and Philadelphia, John Benjamins, 2010. Vol. 1. Pp. 270–275.

73. Gutt E.-A. *Translation and Relevance*. 2nd edition. Manchester : St Jerome Publishing, 2000. 260 p.
74. Hartley T. Technology and translation. In Munday, J. (ed). *The Routledge Companion to Translation Studies*. Abingdon, Routledge, 2009. Pp. 106–127.
75. Hatim B., & Munday J. *Translation: An Advanced Resource Book*. London: Routledge, 2004. URL: <http://surl.li/twzeqf> (дата звернення: 12.12.2023).
76. Holmes J. S. The name and nature of translation studies. In L. Venuti (ed.). *The Translation Studies Reader*. 2nd edition, London and New York, 1985. Pp. 180–192.
77. House J. *Translation Quality Assessment : Past and Present*. New York, Routledge, 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/304789453_Translation_Quality_Assessment_Past_and_Present (дата звернення: 12.12.2023).
78. Institute of Translation and Interpreting (ITI) Assessment. URL: <https://shorturl.at/flpE7> (дата звернення: 11.10.2023).
79. ISO 9000:2005. URL: <https://www.iso.org/standard/42180.html> (дата звернення: 11.11.2023).
80. Jakobson R. On linguistic aspects of translation. In Venuti, L. (ed.) *The Translation Studies Reader*, 2nd edition, London and New York, Routledge, 1959/2000. Pp. 113–131. URL: <https://web.unica.it/static/resources/cms/documents/Unit1BextensionpapersJakobsonandHolmes.pdf> (дата звернення: 11.10.2023).
81. Jones R. *Conference Interpreting Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2002. 152 p. URL: <https://www.twirpx.com/file/2026432/> (дата звернення: 11.11.2023).
82. Kade O. Zur Modellierung von Äquivalenzbeziehungen. *Neue Beiträge zu Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*, 1973. Pp. 157–165. Leipzig: Athenäum.
83. Kelly D. *A Handbook for Translator Trainers, Translation Practices Explained Series*. Manchester, St Jerome, 2005/2014. URL: <http://surl.li/suwdma> (дата звернення: 11.11.2023).
84. Koby G. S., Fields P., Hague D., Lommel A., & Melby A. Defining translation quality. *Tradumàtica*. 2014. Vol. 12. Pp. 413–420.

85. Koller W. The Concept of Equivalence and the Object of Translation Studies. *Target*. 1995. 7/2. Pp. 191–222.
86. Krüger R. Contextualising Computer-Assisted Translation Tools and Modelling Their Usability. *Transkom*. 2016. Vol. 9. No. 1. Pp. 114–148. URL: <https://shorturl.at/uIR27> (дата звернення: 11.10.2023).
87. Larson M. *Meaning Based Translation: A Guide to Cross Language Equivalent*. Boston: University Press of America, 1984. URL: https://www.academia.edu/37968517/Meaning_based_Translation_A_Guide_to_Cross_language_Equivalence (дата звернення: 11.10.2023).
88. Laviosa S. *Corpus-Based Translation Studies: Theory, Findings, Applications*. Amsterdam–New York, NY: Rodopi B.V., 2002. URL: https://www.researchgate.net/publication/249051212_Corpus-based_translation_studies_Where_does_it_come_from_Where_is_it_going (дата звернення: 11.10.2023).
89. Lewandowska-Tomaszczyk B. Equivalence. *Ways to Translation*. Lodz: Lodz University Press, 2015. Pp. 9–44.
90. Maier C. Reviewing and criticism. In Baker, M. (ed.). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York, Routledge, 2001. Pp. 236–40.
91. Marino L. Stylistic Approaches to Translation: An Overview. *MediAzioni*. 2022. Vol. 34(1). Pp. 220–235.
92. Meinrad. Text Check: Which Types of Texts are Suitable for Machine Translation? 2021. URL: <https://blog.meinrad.cc/en/text-check-which-types-of-texts-are-suitable-for-machine-translation> (дата звернення: 11.10.2023).
93. Melby A. K. Terminology in the age of multilingual corpora. *The Journal of Specialised Translation*. 2012. Vol. 18. Pp. 7–29. URL: http://www.jostrans.org/issue18/art_melby.php (дата звернення: 11.10.2023).
94. Microsoft Ukrainian Style Guide. URL: <https://learn.microsoft.com/en-us/globalization/reference/microsoft-style-guides> (дата звернення: 10.10.2023).
95. Mossop B. *Revising and Editing for Translators*. Manchester, St Jerome Publishing, 2014. 3rd edition.

<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315767130/revising-editing-translators-brian-mossop> (дата звернення: 10.10.2023).

96. Munday J. (ed). *The Routledge Companion to Translation Studies*. Abingdon and New York, Routledge, 2009. URL: https://www.academia.edu/5796547/A_Companion_to_Translation_Studies (дата звернення: 17.10.2023).

97. Neubert A., & Shreve G. M. *Translation as Text*. Kent: Kent State University, 1992. URL: <https://parhamti.com/wp-content/uploads/2023/07/Translation-as-Text-1.pdf> (дата звернення: 17.10.2023).

98. Newmark P. *A Textbook of Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall International, 1988. URL: <http://surl.li/viifov> (дата звернення: 17.10.2023).

99. Nida Eu. A. *Toward a Science of Translating. With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden : Brill, 1964/2003. URL: <https://iniciacionalatraduccionuv.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/01/towards-a-science-of-translating-nida.pdf>

100. Nord Ch. *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St Jerome, 2006. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/233167343.pdf> (дата звернення: 12.11.2023).

101. Nord Ch. *Text Analysis in Translation : Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. [2nd ed.]. Amsterdam; New York: Rodopi, 2005. 274 p.

102. O'Hagan M. Evolution of user-generated translation : Fansubs, translation hacking and crowdsourcing. *The Journal of Internationalization and Localization* 2009. Vol. 1. No. 1. Pp. 94–121.

103. Pym A. Translation research terms : a tentative glossary for moments of perplexity and dispute. In A. Pym (ed.). *Translation Research Projects 3*. Tarragona, Intercultural Studies Group, 2011. Pp. 75–110.

104. Reiß K., & Vermeer H. J. *Towards a General Theory of Translational Action: Skopos Theory Explained*. Translated and reviewed in English by Ch. Nord & M. Dudenhöfer. Routledge, 2013. URL: <http://surl.li/jwpmwo> (дата звернення: 14.06.2024).

105. Rozan J-F. *Note-Taking in Consecutive Interpreting = Notatki w tłumaczeniu konsekutywnym* / Jean-François Rozan; English translation by Andrew Gillies; Polish translation by Beata Hrehorowicz. Kraków : Tertium, 2002. 128 p.
106. Schwarz B. Translation in a confined space. *Translation Journal*. 2002. Vol. 6. No. 4. URL: <http://www.translationjournal.net/journal/22subtitles.htm> (дата звернення: 11.10.2023).
107. Snell-Hornby M. *Translation Studies. An Integrated Approach*. Amsterdam: John Benjamins, 1988. URL: <http://surl.li/qxeucp> (дата звернення: 08.07.2023).
108. Standardized Language Test For Study and Work – Ukraine. URL: <https://www.ukraineducation.info/international-tests/different-language-tests.html> (дата звернення: 05.10.2024).
109. TAUS. MT Post-editing Guidelines. 2010. URL: <https://info.taus.net/mt-post-editing-guidelines> (дата звернення: 12.10.2023).
110. Test of English for International Communication (TOEIC). URL: <https://shorturl.at/oxyAT> (дата звернення: 17.06.2024).
111. Toury G. *In Search of a Theory of Translation*. Tel-Aviv: The Porter Institute for Poetics and Semiotics, 1980. 246 p.
112. United Nations Language Competitive Examinations. URL: <https://careers.un.org/lbw/home.aspx?viewtype=LCRER> (дата звернення: 05.08.2024).
113. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London and New York, Routledge, 1995. URL: <https://fliphtml5.com/lnym/mnty/basic> (дата звернення: 05.08.2024).
114. Wierzbicka A. *Semantics, Culture and Cognition : Universal Human Concepts of Culture – Specific Configuration*. Oxford : Oxford University Press, 1992. 487 p.
115. 6 Contemporary Translation Theories. 2015. URL: <https://culturesconnection.com/2015/07/07/6-contemporary-theories-to-translation/> (дата звернення: 12.12.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Порівняння методів перекладу та їхніх особливостей

Метод перекладу	Тип перекладу	Переваги	Недоліки	Методи навчання
Письмовий переклад	Досконалий, точний	Повний контроль над текстом, можливість редагування	Відсутність безпосередньої взаємодії з автором	Письмові вправи, робота з текстами
Усний переклад	Швидкість і адаптивність	Швидке реагування на зміни, адаптація до ситуації	Можливість помилок через часові обмеження	Практика в умовах реальних ситуацій
Послідовний переклад	Збільшена точність	Чітке відтворення змісту, врахування контексту	Повільний процес, обмежена кількість інформації	Тренування через рольові ігри, аудіовізуальні вправи
Синхронний переклад	Безперервність перекладу	Миттєве переведення, ефективність у великих групах	Високий рівень стресу, складність зосередженості	Використання аудіо та відеоматеріалів, тренінги наживо, у реальному часі
Автоматизований переклад	Автоматизація процесу	Швидкість виконання, зручність для великих текстів	Обмеження точності, відсутність контексту	Вивчення програмного забезпечення, адаптація до нових технологій

Типові прийоми перекладу

addition	додавання	loan translation	калькивання
antonymic translation	антонімічний переклад	omission	пропущення, вилучення
compensation	компенсація	partitioning	поділ, членування
concretization	конкретизація, уточнення	permutation	перестановка
differentiation	диференціація, розрізнення	semantic modulation	семантична модуляція, видозміна
generalization	генералізація, узагальнення	substitution	заміна
grammatical change	граматична заміна	transcription	транскрипція
integration	об'єднання	transliteration	транслітерація

Типова частотність застосування перекладацьких прийомів

Зіставлення пам'яті перекладів у CAT-інструментах і машинного перекладу

ПАМ'ЯТЬ ПЕРЕКЛАДІВ, ПП / Translation Memory, TM	МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД, МП / Machine Translation, MT
Що це? Система для зберігання перекладених сегментів для повторного використання.	Що це? Автоматизований переклад за допомогою програмного забезпечення.
Функції: <ul style="list-style-type: none"> • Зберігання елементів. • Підтримка термінології. • Швидший повторний переклад. 	Функції: <ul style="list-style-type: none"> • Алгоритми для аналізу. • Швидка обробка великого тексту.
Приклади: SDL Trados Studio, memoQ, Wordfast, OmegaT, Smartcat.	Приклади: Google Translate, DeepL, Microsoft Translator, Reverso, SYSTRAN.
Результат: Базис даних з перекладеними сегментами.	Результат: Перекладені тексти та звіти.
Переваги: <ul style="list-style-type: none"> • Зменшення часу на переклад. • Підвищення якості. • Узгодженість перекладів. • Легке редагування. 	Переваги: <ul style="list-style-type: none"> • Швидкість перекладу. • Доступність. • Переклад у реальному часі.
Недоліки: <ul style="list-style-type: none"> • Час на налаштування. • Неєфективність для унікальних текстів. 	Недоліки: <ul style="list-style-type: none"> • Помилки у складних фразах. • Обмежене розуміння нюансів і контекстів.
Враження: Підвищує продуктивність перекладачів.	Враження: Швидкий інструмент, але потребує обережності.